

Baptria

Vol. 28 2003 N:o 2

Suomen Perhostutkijain Seura ry
Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

Baptria

Kannen kuva/
Cover Photo:
Kari Auvinen

**Karttaperhonen
Araschnia
levana
alapuolelta.
Laji oli lehteä
painettaessa
runsaana
lennossa
pääkaupunki-
seudulla.**

Baptria

Julkaisija – Utgivare
Suomen Perhostutkijain Seura ry
Lepidopterologiska
Sällskapet i Finland rf

Lehti postitetaan Suomen Perhostutkijain Seuran jäsenille. Osoitteenmuutokset seuran toimistoon.

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Ilmoitukset – Annonser

Takasisiv

1/1 sivu – sida	250 euroa
1/2 sivu – sida	150 euroa
1/4 sivu – sida	80 euroa

Paino – Trykeri,
F.G. Lönnberg, Helsinki 2003
Layout: Esko Tuomisto

BAPTRIAN TOIMITUS

Päätoimittaja:

Mauri Peltokangas puh. 041-573 5543,
e-mail: mauri.peltokangas@smileshine.fi

Toimittajat:

Jere Salminen, Kaakkoispolku 2 G 34, 06400 Porvoo,
puh. 050-363 7963,

e-mail: baptria@perhostutkijainseura.fi

Timo Lehto, Snellmaninkatu 19-21 A 11,

00170 helsinki, puh. 050-338 3725,

e-mail: timo.t.lehto@welho.com

Esko Tuomisto, Ilkantie 13, 01400

Vantaa, puh. 0400-906 060, e-mail: esko@neodes.pp.fi

Jari Kaitila, Kannuskuja 8 D 37, 01200

Vantaa, puh. 050-586 8531,

e-mail: jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi

Kuvatoimittaja: **Jari Flinck**, Hiihtomäentie 37 B 16,

00800 Helsinki, puh. 040-559 7146,

e-mail: jari.flinck@pp.inet.fi

Tieteellinen toimittaja: **Lauri Kaila**,

Luonnontieteellinen Keskusmuseo, Hyönteisosasto,

PL 17, 00014 Helsinki,

e-mail: lauri.kaila@helsinki.fi

Erikoisnumeroiden toimittaja: **Marko Nieminen**,

Pullerikinahde 10 K 26, 33710 Tampere,

puh. 03-363 0902, e-mail: marko.nieminen@helsinki.fi

Ruotsinnokset: **Magnus Östman**

Finlands Natur, Nylandsgatan 24 A, 00120 Helsingfors,

tel. 09-6122 2923, 040-768 5526, fax. 09-6122 2910,

e-mail: magnus.ostman@naturochmiljo.fi

Suomen Perhostutkijain Seura ry

Lepidopterologiska Sällskapet i Finland rf

Toimisto

Mannerheimintie 146, 00270 Helsinki,
Avoimna kesällä (1.6.-31.8.) ma ja ke 10-14, ti ja to 12-18.
puh. 09-477 2310, fax. 09-477 2311

WWW.perhostutkijainseura.fi

Pankkiyhteys – Bankförbindelse Sampo 800019-268583

Hallitus - Styrelse:

Puheenjohtaja - Ordförande

Antti Aalto, Anttilantie 10, 05840 Hyvinkää, puh. 019-433 885 k, 019-45 871 t,
019-338 231 kesäas., e-mail: anaaalto@hotmail.com

Varapuheenjohtaja

Vesa Lepistö, Stadsvikintie 82, 01150 Söderkulla, puh. 09-272 8778 k,
09-6151 8206 t, e-mail: vesa.lepisto@rastor.fi

Taloudenhoitaja

Timo Ranki, Bredantie 8 B 11, 02700 Kauniainen, puh. 050-551 3838,
e-mail: timo.ranki@evli.com

Muut hallituksen jäsenet:

Lassi Jalonen, Isonmastontie 2 as 1, 00980 Helsinki,

puh. 040-557 3000, e-mail: northern@sgic.fi

Risto Martikainen, Hallituskatu 23 A 12, 33200 Tampere, puh. 03-222 1816,
03-389 9199 t, 03-538 4084 kesäas., e-mail: viestipaino@viestipaino.fi

Mauri Peltokangas, Metsänhoitajankuja 5 C 22, 01370 Vantaa,
puh. 041-573 5543, e-mail: mauri.peltokangas@smileshine.fi

Pekka R. Sundell, Sutionpolku 80, 00370 Helsinki,

puh. 09-62274040 t, 0400-783 355,

e-mail: pekka.sundell@faunatica.fi

Kari Vaalamo, Nuottatie 5 B 3, 02230 Espoo, puh. 09-884 0590 k,

e-mail: kari.vaalamo@faunatica.fi

Muut virkailijat- Övriga funktionärer

Sihteerit - Sekreterare

Markus Lindberg, Meritullinkatu 15 D 45, 00170 Helsinki,

puh. 09-135 6123 k, 02-215 4247 t, 040-701 9891, e-mail: markus.lindberg@abo.fi

Toiminnanohjaaja - Verksamhetsledare

Jari Kaitila, Kannuskuja 8 D 37, 01200 Vantaa, puh. 050-586 8531,

e-mail: jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi

Toimistosihteerit

Marian Gokkonen

Kirjastonhoitaja - Bibliotekarie

Ari Uusimäki, Eskolantie 16 B 18, 00720 Helsinki, puh. 050-380 7199

www-sivujen ylläpito

Tero Piirainen, Kaarilahdenkuja 11, 33700 Tampere, puh. 03-318 1399,

e-mail: tero.piiirainen@nokia.com

Toimikunnat – Utskott

Tiedonannot: Jari Kaitila, Jaakko Kullberg, Marko Mutanen, Jorma Wettenhovi

Taloustoimikunta: Timo Ranki (pj), Mikael Englund, Jaakko Karvonen,
Risto Martikainen

Suojelutoimikunta: Pekka Sundell (pj), Olavi Blomster (siht.), Matti Ahola,
Juhani Itämies, Jari Kaitila, Jaakko Kullberg, Heikki Kronholm, Reima Leinonen,
Marko Nieminen, Mika Pajari, Juha Pöyry, Ari Uusimäki, Panu Välimäki,
Magnus Östman.

Havaintotoimikunta: Kari Nupponen (pj), Teemu Klemetti (siht.), Jari Kaitila,
Jaakko Kullberg, Marko Mutanen

Eettinen toimikunta:

Vesa Lepistö (pj), Erkki Franssila, Jyrki Lehto, Markus Lindberg, Karl-Erik Lundsten.

Baptria

P Ä Ä K I R J O I T U S

Baptrian joustava linja

Vielä viime vuonna Baptrian päätoimittajaksi ryhdyttyäni käsikirjoituksista oli suoranaista pulaa. Sai jännittää, saadaanko tiettyyn numeroon odotettu ”kässäri” vielä paria viikkoa ennen lehden suunniteltua ilmestymistä. Kirjoittajien kannalta olosuhteet olivat sikäli suotuisat, että valmiin jutun sai varsin suurella todennäköisyydellä julkaistua toivomassaan numerossa. Tilanne on viime aikoina muuttunut toiseen, toimituksen ja uskoakseni myös lukijoiden kannalta parempaan suuntaan. Käsikirjoituksia on tullut niin hyvään tahtiin, että Baptrian sisältöä pystyy suunnittelemaan numero numerolta jo vuodenkin eteenpäin. Yhtäkkiä julkaistavaa materiaalia on niin paljon, että on pitänyt neuvotella kirjoittajien kanssa tiedonanto- ja seuranta-artikkeleiden lyhentämisestä aika rankalla kädellä.

Onneksi perhosseurallamme on internet-sivut, jonne voidaan tarvittaessa panna lehdestä pois jätettyä aineistoa. Esimerkiksi tiedonantoartikkelit sisältävät usein niin pitkän listan havaintoja, että tuntuu mielekkäämmältä sijoittaa osa havainnoista nettisivuille kuin täyttää puolet lehdestä niillä. Havaintojaan il-

moittaneita ajatellen totean samalla, että kaikki tärkeät ja ohjeiden mukaisesti ilmoitetut havainnot tallennetaan edelleen tietokantaan, vaikka niitä joudutaan jättämään Baptrian sivuilta pois. Juttujen lyhennyksistä saatava hyöty perhosseuran keskiuertojäsenen kannalta lienee lehden helppolukuisuus. Uskon, että Baptria tulee todennäköisemmin luettua kannesta kanteen, kun lehdestä ei ole niin suuri osa luetteloita, taulukoita tai muuta sinänsä informatiivista detaljipötköä.

Kun lehteemme saadaan sekä populaarilla että tieteellisellä otteella kirjoitettuja juttuja, se palvelee perhosseuran jäsenistöä monipuolisesti. Innostava ja oppimista edistävä artikkelin sisältö, tyylilajista riippumatta, lienee lukijan kannalta kuitenkin tärkeintä. Elämyksistään ja mielipiteistäänkin voi kirjoittaa, kun ne sellaisina esittää. Jos suunnittelet kirjoittamista Baptriaan, voit siis valita ilmaisutavan, jonka tunnet omaksesi.

Parasta alkanutta perhoskautta
kaikille lukijoille!
Jere Salminen

Stigmella aceris

Huomionarvoiset pikkuperhoshavainnot 2000

Stigmella aceris. Yhtään lajin toukkaa ei toistaiseksi ole onnistuttu kasvattamaan aikuiseksi, mutta lajin toukkia ja sen luonteenomaisia syömäjälkiä (miinoja) on toistuvasti löydetty vaahteran lehdiltä Eckeröstä. Siksi laji on ilmoitettu Suomelle uutena. Pyöreässä pikkuruudessa laji on luonnollisessa koossa. Valokuva: Tapani Pelttari / Opte Oy.

Marko Mutanen, Juhani Itämies, Jari Junnilainen, Jari Kaitila, Jaakko Kullberg, Tomi Mutanen, Panu Välimäki

Kirjoittajien osoitteet - Authors' addresses:

Marko Mutanen, Eläinmuseo, PL 3000, FIN-90014, Oulun yliopisto; e-mail: marko.mutanen@oulu.fi

Juhani Itämies, Eläinmuseo, PL 3000, FIN-90014, Oulun yliopisto

Jari Junnilainen, Mahlapolku 3, FIN-01730, Vantaa

Jari Kaitila, Kannuskuja 8 D 37, FIN-01200, Vantaa

Jaakko Kullberg, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Hyönteisosasto, PL 17, (P. Rautatiekatu 13), FIN-00014, Helsingin yliopisto

Tomi Mutanen, Alppitie 10 as. 43, FIN-90530, Oulu

Panu Välimäki, Höyhenkuja 1 B 14, FIN-90420, Oulu

Noteworthy records of Finnish Microlepidoptera (Micropterygidae-Pyralidae) in 2000

This article reports noteworthy findings of Finnish Microlepidoptera made during collecting season 2000. Some earlier, unpublished records are included as well. The article consists of observations on biology, ecology and faunistics. Advice for identifying difficult species or species groups is also given. Color plates of species new to Finland are presented.

Thirteen species were reported new to Finland, though earlier finds of two of these, *Pammene luculentana* and *Catoptria verellus*, are also known. The other new species are *Stigmella aceris*, *Caloptilia robustella*, *Phyllonorycter roboris*, *Depressaria albipunctella*, *Metriotes lutarea*, *Coleophora lutipennella*, *Carpatolechia decorella*, *Caryocolum blandulellum*, *Endothemia pullana*, *Stenoptilia zophodactyla* and *Nephoterix angustella*. Most of them are probably resident species in Finland. Only *S. zophodactyla* and *N. angustella* are considered immigrants. No adult specimens of *S. aceris* are yet known, but dozens of typical mines and larvae have been found on *Acer platanoides*. In addition to 13 new species, the old species

Tinea pallescentella, is included to the portion of new species to Finland. This species was earlier considered merely accidentally introduced into Finland.

The food plant of *Gnorimoschema strelicellum* was clarified in 2000. The larva mines upwards the leaves of *Antennaria dioica* and the species inhabits sandy grounds. This is because larva makes a silken tube on the ground and covers the tube with sand particles. Further information on the life history of *Scrobipalopsis petasitis* was also found out. The larval stage lasts two years. In the first autumn they feed gregariously, but in the second year singly. Thus, the presence of either single large or several small larvae does not indicate cannibalism, as suggested earlier. The food plant of *Cnephasia pasiuana* was found out to be *Lychnis viscaria* in Finland, in which the species feed on inflorescence. Life history of *Pyrausta porphyralis* was clarified as well. As suggested by field observations, it feeds on *Antennaria dioica*. The larva feeds externally on the leaves of the food-plant. Although several other food plants are mentioned in literature, the species is extremely tightly confined to *Antennaria* in Finland. Notes on the life histories of *Olethreutes roseomaculana*, *O. daleariana* and *Em-*

melina monodactyla are also presented. The two *Olethreutes*-species feed on *Pyrola* and related plants, but differ in their habitat preferences, the former being confined to shadowy places, the latter to open habitats. The larvae are differently colored: in *O. roseomaculana* they are green with brown head and thoracic shield, while in *O. dalecarliana* the whole larva is

Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar år 2000

I artikeln rapporteras anmärkningsvärda fynd av finländska Mikrolepidoptera under insamlingsäsongen 2000. Även några tidigare opublicerade observationer ingår. Artikeln omfattar observationer av biologi, ekologi och faunistik. Råd ges för identifiering av svåra arter eller grupper. Färgtavlor med arter nya för Finland samt vissa andra arter ingår i artikeln.

Tretton arter rapporteras som nya för Finland, även om fynd av två av dessa, *Pammene luculentana* och *Catoptria verellus*, har gjorts tidigare. De andra nya arterna är *Stigmella aceris*, *Caloptilia robustella*, *Phyllonorycter roboris*, *Depressaria albipunctella*, *Metriotes lutarea*, *Coleophora lutipennella*, *Carpatolechchia decorella*, *Caryocolum blandulellum*, *Endothenia pullana*, *Stenoptilia zophodactyla* och *Nephoterix angustella*. De flesta av dem har troligen en fast förekomst i Finland. Bara *S. zophodactyla* och *N. angustella* bedöms vara immigranter. Inga adulta exemplar av *S. aceris* är ännu kända, men dussintals av typiska minor och larver hittades på *Acer platanoides*. Förutom nämnda 13 arter har den "gamla" arten *Tinea pallescens* inkluderats i förteckningen över arter nya för Finland. Denna art ansågs tidigare ha införts i Finland oavsiktligt.

Värdväxten för *Gnorimoschema strelciellum* klarlagdes år 2000. Larven minerar blad av *Antennaria dioica* och arten föredrar habitat med sandig jordmån. Detta beror på att larven spinner ett rör som den täcker med sandkorn. Ytterligare

information om arten *Scrobipalopsis petasitis* livshistoria erhöles. Larvstadiet varar i två år. Under det första året äter och lever larverna i kolonier, medan de lever ensamma under det andra året. Sålunda är inte förekomsten av enstaka stora larver eller kolonier av små larver ett tecken på kannibalism, vilket man tidigare trodde. Värdväxten för *Cnephasia pasiuana* befinns vara *Lychnis viscaria* i Finland. Larverna lever i blomställningarna. Även *Pyrausta porphyralis* livshistoria klarlagdes. Sålunda fältobservationer indikerar att arten lever på *Antennaria dioica*. Larver äter på bladen från utsidan. Trots att flera andra värdväxter nämns i litteraturen är arten strikt bunden till *Antennaria* i Finland. I artikeln ingår även noteringar om livshistoria för arterna *Olethreutes roseomaculana*, *O. dalecarliana* och *Emmelina monodactyla*. De två *Olethreutes*-arterna lever på *Pyrola* och närbesläktade växter, men skiljer sig i fråga om vilka habitat de föredrar: den förstnämnda hittas på skuggiga platser, medan den senare håller sig till på öppnare platser. Larven har olika färgsättning; larverna av *O. roseomaculana* är gröna med brunt huvud och brun thorax-sköld, medan larverna av *O. dalecarliana* är helt bruna. I slutet av artikelns textdel förklaras skillnader i hangenitalierna mellan *Apotomis semifasciana* och *A. infida*. I slutet av artikeln rapporteras intressanta faunistiska observationer, inklusive 105 nya provinsiella fynd.

Other noteworthy faunistic records are presented in the website http://www.perhostutkijainseura.fi/sps_baptria.html.

Andra anmärkningsvärda faunistiska fynd om finländska småfjärilar finns på nätsidor http://www.perhostutkijainseura.fi/sps_baptria.html

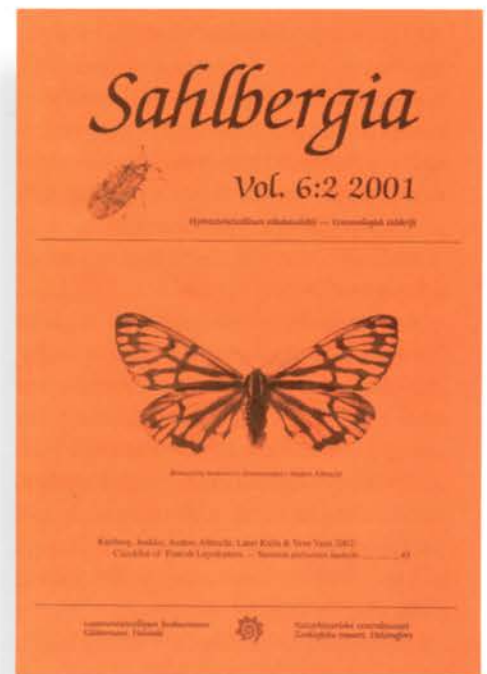
Johdanto

Vuosi 2000 oli jälleen kerran maalle uusien lajien aikaa, sillä peräti 13 maalle uutta lajia ilmoitettiin. Näistä suurin osa on todennäköisesti joko juuri Suomeen kotiutuneita tai jo vanhastaan täällä eläneitä lajeja. Uusia maakuntalöytöjä ilmoitettiin 105 kappaletta.

Tätä artikkelia tehdessä ilmestyi uusi Suomen perhosten luettelo (Kullberg ym. 2002), jonka nimistöä noudatetaan tässä artikkelissa. Ne, jotka ovat päivittäneet pikkuperhosten levinneisyyskartastoansa Kerpolan ym. (1995) listan perusteella, huomaavat ristiriitaisuuksia listojen välillä. Uudessa listassa olevat virheet korjataan lähitulevaisuudessa. Samaisessa listassa oli mukana neljä kiistanalaista taksonia, joita ei ollut mukana aiemmin (*Leucoptera orobi*, *Phyllonorycter heringiellus*, *Exapate bi-*

Nimistö perustuu hiljan ilmestyneeseen Suomen perhosten luetteloon.

cuspidella ja *Rhyacionia logaea*). Näistä *E. bicuspidella* odottanee synonymisaatio lähitulevaisuudessa. Näiden neljän lajin tunnetut maakunnat on kerrottu myös tässä artikkelissa. Samoin yksi poistuva laji (*Clesis consimilana*) on mainittu. Maalle uusien lajien osiolla on mukana myös aiemmin importiksi tulkittu *Tinea pallescens*. Vielä kuvaamattomia lajeja, jotka myös olivat Suomen luettelossa mukana (yht. 5 kpl), ei ole kommentoitu. Niistä mainitaan sitten, kun ne tulevat muodollisesti kuvatuiksi (*Coleophora* sp. nr. *virgaureae* on jo selostettu, ks. Mutanen ym. (2001)).

Maalle uudet lajit

Stigmella aceris (Frey, 1857)

A: Eckerö; kymmeniä tyhjiä 1. polven miinoja heinäkuun lopulla 1999; Kari Vaalamo & Bo Wikström leg.
 A: Eckerö; kymmeniä tyhjiä 1. ja 2. polven miinoja 24.-27.08.1999; Kari Vaalamo & Tomi Mutanen leg.
 A: Eckerö; toukallisia miinoja juhannuksena 2000, kasvatus epäonnistui; Kari Vaalamo leg.
 A: Eckerö; muutama tyhjä miina n. 20. heinäkuuta 2001; Kari Vaalamo, Jari Junnilainen & Bo Wikström leg.

Stigmella aceris -kääpiökoin esiintymä Ahvenanmaan Eckerössä on tunnettu jo muutamia vuosia, mutta aikuisia yksilöitä ei ole saatu kuoriutumaan. Siksi lajin ilmoittamista Suomen faunaan on lykätty. Vaikka aikuishavainnot puuttuvat vieläkin, on määritys liki täysin varma, sillä Euroopasta ei tunneta muita suvun lajeja metsävaahteralta ja *S. aceris* esiintyy heti Ruotsin puolella. Samoin sekä miinojen että toukkien tuntomerkit täsmäävät täysin *S. aceris* -lajin kanssa.

Aikuinen *S. aceris* on hyvin tyypillinen sukunsa edustaja. Perusteellinen kuvaus lajista on esitetty Pohjois-Euroopan Nepticulideja käsittelevässä kirjassa, johon tässä esitetyt tiedot perustuvat (Johansson ym. 1990). Siiven kärkiväli 3.7-4.9 mm, joten laji on pienimpiä tunnettuja perhoslajeja. Kullankiiltoisten, ruskeiden etusiipien poikki kulkee suvulle tyypillinen valkea poikkivyö. Etutöyhtö on tumma erotukseksi useimpiin samannäköisiin lajeihin, joilla se on keltainen. Koska laji on kerättävissä lähinnä kasvattamalla, ei erehtymisen vaaraa juuri ole.

Laji on laajalle levinnyt Keski- ja Etelä-Euroopassa. Pohjoisessa sitä on tavattu Etelä-Norjassa ja Ruotsissa aina Ahvenanmaan tasolle asti, joten lajin suomalainen löytö liittyy tiiviisti Ruotsin esiintymään. Suomen esiintymä on ilmeisen suppea-alainen, sillä vaikka ravintokasvia kasvaa monin paikoin löytöpaikan ympärillä, ei miinoja ole tavattu kuin muutaman sadan metrin matkalta.

Toukka elää muutamalla vaahteralajilla, joista Suomessa tulee kyseeseen todennäköisesti ainoastaan metsävaahtera (*Acer platanoides*). Toukka miinaa lehteä. Miina

Tinea pallescentella (15 mm)

Phyllonorycter roboris (7 mm)

Depressaria albipunctella (17 mm)

Caloptilia robustella (12 mm)

Caloptilia alchemiella (13 mm)

Metriotes lutarea (10 mm)

on käytävänmallinen ja ulostevana täyttää sen lähes reunoja myöten, joten miinaavaa toukkaa on vaikea löytää. Toukka on vihreä. Suomessa laji näyttää suosivan matalia, metsän tai pensaikon suojassa kasvavia vaahteroita. Lajilla on kaksi sukupolvea; ensimmäinen lentäneen jo toukokuussa tai kesäkuun alussa, koska toukat löytyivät juhannuksen tienoilla. Toinen polvi lentäneen heinäkuun puolenvälin-lopun tienoilla, ja toukka lienee löydettävissä parhaiten elokuun alun-puolenvälin aikoihin.

Marko Mutanen & Kari Vaalamo

Tinea pallescentella Haworth, 1851

Aiemmin importiksi tulkittu laji, joka on hyväksytty Suomen faunaan uudessa luettelossa (Kullberg ym. 2002).

Caloptilia robustella Jäckh, 1972

U: Espoo 667:36; 19.5.2000; 1 ♂ ja 27.5.2000; 1 ♀; Marko Tyni leg.; L. Kaila gen. prep. det.;

Ollessaan ulkoilemassa ystävänsä ja hänen tyttärensä kanssa Espoonkartanolla 19.05.2000 Marko Tyni sai inspiraation etsiä perhosia tammien rungoilta. Ystäväkin tuli sitten hieman tarkkailleeksi ympäristöään havaiten pienen perhosen aluskasvillisuudessa. Kaikesta epätodennäköisyydestä huolimatta kyseessä ei ollutkaan kaalikoi, vaan *Caloptilia*, joka hämmästyttävästi muistutti tavallisen *C. alchemiellan* (*Scopoli*) sijaan lajia *C. robustella*. Lauri Kaila preparoi yksilön Eläinmuseolla, ja kalvavista epäilyksistä huolimatta laji oli todella *C. robustella*, mihin myös aikainen lentoaika viittasi. Myöhemmin 27.05.2000 Marko löysi vielä toisen yksilön haavimalla aluskasvillisuutta tammien alta.

Caloptilia robustella muistuttaa erittäin paljon meillä tammella tavallista *C. alchemiellaa* (Kuva 3). Molempien lajien siiväli on 10-13 mm. Päälaki (vertex), keskiruumis ja tegulat ovat *C. robustella*lla yksivärisen kellanruskeat. *C. alchemiellan* päälaki on punertavanruskea, tegulat vaahterapunaruskeat ja tummemmat kuin kes-

kiruumis, joka on kullankeltainen. *C. robustella* etusiiven etureunan kullankeltaisen täplän raja on epäselvä ja pyöristynyt. Täplän ulkoreuna ulottuu 5/8 siiven kärjestä ja leviää jyrkässä kulmassa etureunasta siiven takaosaan päin. Tornaalitäplä puuttuu. Laji on myös lyhytsiipisempi ja olemukseltaan tukevampi kuin *C. alchimiella*. *C. alchimiella* kullankeltainen etureunataiplä on jyrkkärainen, kolmikulmainen ja ulottuu etureunan myötäisenä kohti siiven kärkeä. Heikko tornaalitäplä on havaittavissa (Jäckh 1972, Emmet ym. 1995). Koirasgenitaaleissa on selvät erot: *C. robustella* aedeaguksessa on kaksi riviä selviä peräänpäin leviäviä kornuutteja 6-8 kpl, *C. alchimiella* aedeaguksessa paljon pieniä teräviä kornuutteja 15-19 kpl. Naarasgenitaalit: *C. robustella* ostium on selvästi laajentunut, ductus bursae leveä ja epäsäännöllinen, heikosti ja epäsäännöllisesti kitinisoitunut, n. 2,3 kertaa bursa copulatrixia kapeampi; *C. alchimiella* ostium suunnilleen ductus bursaen levyinen, ductus bursae selvästi pitkältä matkalta tasisesti kitinisoitunut, putki yli 4 kertaa bursa copulatrixia kapeampi (Jäckh 1972, Emmet ym. 1985).

Sekä *C. robustella* että *C. alchimiella* ovat levinneet läpi lähes koko Etelä- ja Keski-Euroopan (Karsholt & Razowski 1996). Ruotsissa lajien levinneisyydet eivät juuri poikkea toisistaan (Svensson ym. 1994a, 1994b). *C. robustella* ensimmäisen sukupolven toukat elävät kesäkuusta heinäkuulle ja toisen sukupolven toukat Englannissa elokuusta syyskuuhun ja jopa marraskuun alkuun saakka (Emmet ym. 1985, Svensson 1993). Toukan on havaittu kehittyvän selvästi nopeammin kuin yksisukupolvisen *C. alchimiella* (Emmet 1985). Se tekee tammen (*Quercus robur*) lehden alapinnalle kolmiomaisen läpi kuultavan miinan lehtiruotien yhteyskohtaan. Jätettyään miinan se taittaa lehden reunan alaspäin ja elää sen alla suojassa jättäen lehden yläpinnan koskematta, kuten lähilaji *C. alchimiella* (Emmet ym. 1985). Koteloaika keskittyy heinäkuulle, ja toisen sukupolven kotelo talvehtii. *C. robustella* aloittaa lentonsa Englannissa huhtikuun puolivälissä, suunnilleen kolme viikkoa aikaisemmin kuin *C. alchimiella*. Meillä *C. robustella* aloittaa lentonsa vasta toukuun puolivälissä ja lentäneen kesäkuun puoliväliin saakka, mutta keskimäärin aikaisemmin kuin *C. alchimiella*. Svenssonin (1993) mukaan lajit aloittavat Ruotsissa samaan aikaan, mutta se tuskin pitää paikkansa ainakaan samoilla paikoilla. Ruot-

sissa toinen sukupolvi lentää heinä-elo-kuussa (Svensson 1993).

On ilmeistä, että *C. robustella* on jo ainakin jonkin aikaa elänyt Suomessa, mutta ilmeisesti se on runsastunut lämpimän 1990-luvun aikana. Laji saattaa olla kaksisukupolvisuutensa takia arempi aikaiselle talven tulolle kuin runsas *C. alchimiella*. Lisäksi on ilmeistä, että lajin havaittavuus vaikeutuu heti *C. alchimiella* lähtiessä lentoon. *C. robustella* -määritykset kannattaa varmistaa genitaalipreparaatilla. Jaakko Kullberg & Marko Tyni

Phyllonorycter roboris **(Zeller, 1839)**

U; Espoo 667:36; 20.05. ja 26.05.2000; 2 exx.; Marko Tyni leg.

Phyllonorycter roboris on suuren sukunsa edustajaksi helppo tunnistaa; sitä ei voi sekoittaa muihin suomalaisiin lajeihin. Sen etusiipien keskiosassa on laajalti silkinvalkeaa väriä. Etusiiven tyvialueella on oranssinvärinen, valkean tyvijuomun halkaisema laikku, ja samaa oranssia väritystä suvulle tyypillisin valkoisin vipevönnin on myös etusiiven kärkiosassa. Kooltaan se on muita tammen *Phyllonorycter*-lajeja (Suomessa neljä) ehkä keskimäärin aavistuksen suurempi.

Laji on hyvin laajalle levinnyt Euroopassa. Suomea lähinnä se esiintyy Virossa ja Ruotsissa, joten sen löytyminen ei ollut suuren suuri yllätys. Suomessa laji on ilman muuta kotimainen asukki.

Lajin toukka miinaa eri tammilajeilla, Suomessa ainoastaan tavallisella tammella (*Quercus robur*). Suomalainen löytöpaikka on tammaa kasvava lehtomainen alue. Miina on tyypillinen *Phyllonorycter*-suvulle, muodoltaan soikea, alapinnalta sileä, ja se taittaa lehteä voimakkaasti. Miinan yläpinnalla on vihreä laikku (Emmet 1988). Miina on muihin tammilajeihin verrattuna suurikokoinen, lukuun ottamatta *P. lautellus*-lajia, jonka miina on erittäin laaja-alainen, mutta litteä, pitkänomainen ja lehtisuonten suuntainen. Sukupolvia on Suomessa vain yksi ja aikuinen lentäneen lähinnä touko-kesäkuussa. Miinaa kannatta etsiä vasta melko myöhään syksyllä, sillä laji talvehtii kotelona miinansa sisällä kuten muutkin tammien *Phyllonorycter*-lajit.

Marko Mutanen ja Marko Tyni

Depressaria albipunctella **(Denis & Schiffermüller, 1775)**

V; Dragsfjärd Örö; 664:23; 05.-17.10.2000; 1 ♀.; Arno & Jaakko Kullberg leg.

Lajin suomalaisesta löydöstä on ilmestynyt erillinen artikkeli (Kullberg 2002).

Metriotes lutarea **(Haworth, 1828)**

U; Vantaa; 668:38; toukokuu 2000; 1 ♂.; Jari Kaitila leg.

Laji on helppo tunnistaa habituksen perusteella muista heimonsa (Suomessa vain suku *Coleophora*) lajeista. Sen siivet ovat yksivärisen kiiltävän mustahkot tai viher-tävät. Takasiiven ripset ovat laajalti keltävän sävyiset. Lajin lentoaikaan tummat *Coleophora*-suvun lajit eivät vielä ole aloittaneet lentoaan. Ainoat näin aikaisin lentävät saman heimon lajit, *C. antennariella* ja *C. otidipennella*, ovat selvästi vaaleampia ja lisäksi pitkittäisraidallisia. Hyvä habitustuntemerkki on myös aikuisen lepoasento: siivet ovat *Scythrididae*-heimon kaltaisesti hieman irti takaruumiista, kun taas *Coleophora*-suvun lajeilla ne kiertyvät selvästi enemmän putkimaisesti takaruumiin ympärille.

Laji on Euroopassa laajalle levinnyt. Lähialueillamme se esiintyy Etelä-Ruotsissa (Skåne, Småland) ja Öölannissa (Svensson ym. 1994a). Lisäksi laji esiintyy Latviassa ja Virossa Saarenmaalla (Jürivete ym. 2000).

Vaikka lajin toukkaa ei ole koskaan löydetty syömästä, se mitä ilmeisimmin elää kesäaikaan kevättähtimön (*Stellaria holostea*) siemenissä. Hollannissa muutamia lajin toukkia on löydetty keväisin niiden etsiessä talvehtimisen jälkeen koteloitumispaikkaa. Lajin toukkasäkki oli rakennettu kevättähtimön siemenestä, jota se myös kovasti muistutti (Hugo van der Wolff, suull. tiedonanto). Lajin aikuiset lentävät lähialueillamme huhti-toukokuussa, jolloin niitä löydetään usein runsaasti istumassa päivisin kevättähtimön kukinnoissa. Laji on siis päiväaktiivinen. Suomalainen yksilö löytyi iltapäivällä noin klo 15.30 lajille sopivasta elinympäristöstä lentämässä kevättähtimökasvuston yläpuolella. Etsimisestä huolimatta paikalta ei ole myöhemmin löytynyt lisäyksilöitä.

Jari Kaitila

Coleophora lutipennella
(Zeller, 1838)

U: Inkoo; 07.07. 2000; 3 ♂♂ 1 ♀;
Jari Kaitila leg.
U: Inkoo 665:32; 16.07.2000;
2 exx.; MUT, VÄL.

Laji muistuttaa habitukseltaan hyvin paljon tammella elävää lajia lähilajia *C. flavipennella*. Niinpä lajien tunnistaminen ulkonäön perusteella on vaikeaa. Genitaalit ovat kuitenkin hyvin erilaiset ja koiraat voi jo pienellä suurennuksella helposti määrittää, mikäli koirasgenitaalit on tuoreeltaan puristettu ulos. *C. lutipennella*lla aedeagus on erittäin pitkä, kun se *flavipennella*lla on yli kaksi kertaa lyhyempi. Muutenkin genitaalien rakenteet poikkeavat esim. *sacculuksen* osalta selvästi. Myös naarasgeitaaleissa on selvät erot. Genitaaleista on kuvat mm. Patzakin kirjassa (1974).

Laji on Euroopassa laajalle levinnyt. Lähialueillamme se esiintyy Ruotsissa Tukholman pohjoispuolelle Upplandiin asti (Svensson ym. 1994a) ja on myös laajalle levinnyt sekä Virossa että Latviassa.

Myöhään syksyllä pieni toukka miinaa tammen (*Quercus robur*) lehtiä ja jatkaa syömistään talvehtemisen jälkeen, kun tammen lehdet puhkeavat. Keväällä toukka leikkaa myös uuden isomman säkin. Toukkavaiheessa lajin elintavat ovat siis samat kuin *flavipennella*lla. Lajin aikuiset lentävät kesäkuun lopulla ja heinäkuussa. Suomessa laji oli löytöpaikallaan selvästi paikallinen, sillä sopivalta tammimetsähabitaatilta saatiin useita yksilöitä yhtenä yönä. Paikalta on saatu lajia myöhemmin.

Jari Kaitila

Carpatolechia decorella
(Haworth, 1812)

A: Lemland Flaka; 20.-23.04.2000;
2 ♂♂ valvontavalolla sekä mökin ikkunasta sisäpuolelta; Jari Junnilainen leg.

Carpatolechia decorella on ulkonäöltään erittäin vaihteleva pieni laji. Sen etusiipien (kärkiväli 11-15 mm) pohjaväritys voi vaihdella aina valkoisesta mustaan; Pohjois-Euroopan populaatioiden yksilöillä väri on kuitenkin yleensä harmaa. Sen lisäksi, että laji on ainoa *Teleiodini*-ryhmän aikuistalvehtija, se eroaa muista meillä tavattavista lajeista helposti kapeiden pitkäköjien etusiipiensä perusteella, joissa lähes aina

Coleophora flavipennella (12 mm)

Carpatolechia decorella (12 mm) tumma

erottuu siiven etureunan tyvi mustana myös kuluneilla talvehtineilla yksilöillä. Laji on Euroopassa laajalle levinnyt, tois-taiseksi se puuttuu kuitenkin Baltian mais-ta. Euroopan ulkopuolelta se on tavattu Pohjois-Afrikasta, Kanariansaarilta, Tur-kista sekä Keski-Aasiasta (Karsholt & Ra-zowski 1996).

Laji on harvoja aikuistalvehtijoita *Gelechiidae*-heimon pikkuperhosissa; aikuisia tavataan heinäkuun lopulta aina seuraavan vuoden toukokuulle. Toukka on polyfagi; sen tiedetään elävän varsinkin tammen leh-dillä, mutta myös monilla eteläisillä pen-saskasveilla, joita meillä ei kuitenkaan ta-vata (esim. Emmet 1988). Toukkaa kan-nattanee etsiä meillä kesäkuussa. Laji on yksisukupolvinen pohjoisessa aina Eng-lantia myöten, etelämpänä tavataan kaksi sukupolvea (ns. kesäsuukupolvi, joka esiin-tyy monilla muillakin imagotalvehtijoilla mikroissa). Lajia kannattanee etsiä varsinkin Etelä-Suomen tammea kasvavilta alueilta myös Ahvenanmaan ulkopuolelta. Jari Junnilainen

Pammene luculentana
(Kuznetsov, 1962)

LK: Parikkala 683:63; 04.06.1996; 2 ♀♀; Erkki & Leena Laasonen leg.
EH: Orivesi 684:36; 17.05.-02.06.2000; 4 ♂♂; Erkki & Leena Laasonen leg.

Lajista on ilmestynyt erillinen artikkeli (Laasonen & Laasonen 2001).

Coleophora lutipennella (12 mm)

Carpatolechia decorella (13 mm)

Caryocolum blandulellum
(Tutt, 1887)

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 08.-23.08.2000; 1 ♂; Arno & Jaakko Kullberg leg.

Lajin suomalaisesta löydöstä on ilmestynyt erillinen artikkeli (Kullberg 2002).

Endothenia pullana
(Haworth, 1811)

U: Pyhtää; 2000; 1 ♂; Veli-Matti Mussalo & Reijo Teriaho leg.
Lajin suomalaisesta löydöstä tulee erillinen artikkeli (J. Kullberg).

Stenoptilia zophodactyla
(Duponchel, 1840)

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 05.-17.10.2000; 1 ♂; Arno & Jaakko Kullberg leg.

Lajin suomalaisesta löydöstä on ilmestynyt erillinen artikkeli (Kullberg 2002).

Nephoterix angustella
(Hübner, 1796)

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 30.08.-06.09.2000; 1 ♀; Arno & Jaakko Kullberg leg.

Lajin suomalaisesta löydöstä on ilmestynyt erillinen artikkeli (Kullberg 2002).

Caryocolum blandulellum (10 mm)

Endothenia pullana (11 mm)

Pammene luculentana (13 mm)

Stenoptilia zophodactyla (18 mm)

Nephopterix angustella (19 mm)

Catoptria verellus (16 mm)

***Catoptria verellus*
(Zincken, 1817)**

A: Lemland 667:11; 24.-28.08.1999; Tomi Mutanen & Kari Vaalamo leg.
A: Lemland Flaka; 05.-06.08.2000; 2 ♂♂ 1 ♀ valvontavalolla; Jari Junnilainen leg.
V: Dragsfjärd Öro 664:23; 18.07.-07.08.2000; 13 ♂♂ 2 ♀♀; Arno & Jaakko Kullberg leg.
U: Hanko Tvärminne 664:28; 18.-29.07.2000; 2 ♂♂ 1 ♀; KUA, KUJ.

Catoptria verellus ei juuri vaihtelee ulkonäöltään. Se voidaan sekoittaa lajistotamme ainoastaan *C. falsella* (D. & S.) -lajin tummimpiin yksilöihin. Niistä sen kuitenkin erottaa hieman leveämpien ja yleensä tasaisemmin tummanruskeiden etusiipiensä perusteella sekä hyväkuntoisena myös etusiiven oranssinkeltaisista siipisuonijuovistaan.

Laji on tavattu lähes kaikista Euroopan maista; se puuttuu vain Norjasta sekä Välimeren saarilta. Idässä se on tavattu Uralilta, Lähi-idästä sekä Amurin alueelta. Lajin lentoaika on meillä heinä-elokuussa lähisukulaistensa tapaan. Toukan elintavoista on varsin vähän tietoa. Sen on mainittu löydetyn vanhojen omena- ja luomupuiden sekä poppelien oksasammalilta ja -jäkäliltä (Bleszynski 1962).

Laji näyttää saaneen maassamme ainakin toistaiseksi vakinaisen lajin statuksen, sitä on tavattu vuosina 2000-2002 kautta etelärannikon aina Virolahtea myöten. Jari Junnilainen

Taksonomiset huomiot

***Laucoptera orobi*
(Stainton, 1870)**

Lajin on vastikään todettu olevan ns. hyvä laji (B. Wikström henk. koht. tiedonanto). Uuden Suomen perhosten luetteloon (Kullberg ym. 2002) mukaan se tunnetaan seuraavista maakunnista: A, EK, EH ja ES. Lähilaji *L. lathyrifoliella* (Stt.) puolestaan tunnetaan tätä nykyä maakunnista V ja U.

***Phyllonorycter heringiellus*
(Grönlien, 1932)**

Kiistanalainen taksoni, joka on hyväk-

syttynyt Suomen faunaan uudessa Suomen perhosten luettelossa (Kullberg ym. 2002, ks. Svensson 1997 ja Laasonen & Laasonen 2000). Ilmoitettu maakunnista A, V, U, EK, EH, ES ja PPe.

***Exapate bicuspidella*
Bruun & Krogerus 1996**

Kiistanalainen taksoni, joka kuvattiin vastikään pienen aineiston perusteella (Bruun & Krogerus 1996). Toistaiseksi laji on vielä mukana Suomen luettelossa. Se tunnetaan maakunnasta Ks.

***Rhyacionia logaea* Darrant, 1911**

Kiistanalainen taksoni, joka on hyväksytty uuteen Suomen perhosten luetteloon (Kullberg ym. 2002). Se tunnetaan toistaiseksi seuraavista maakunnista: A, V, U, EK, St, EH ja ES.

***Tebenna pretiosana*
(Duponchel, 1842)**

Kiistanalainen taksoni on hyväksytty yhden yksilön perusteella maamme faunaan uudessa Suomen perhosten luettelossa (Kullberg ym. 2002). Se tunnetaan maakunnasta U.

Havainnot lajien ekologiasta ja biologiasta

Gnorimoschema strelicellum (H. -S.)

Kun vielä muutama vuosi sitten suomalaisten *Gnorimoschema*-lajien elintavoista ei tiedetty juuri mitään, on edistystä sen jälkeen tapahtunut huomattavasti. Tätä nykyä kaikkien viiden lajimme ravintokasvi on käytännössä selvitetty, vaikkakaan *G. nordlandicolellum* -lajia ei ole vielä onnistuttu kasvattamaan aikuisiksi. Kirjallisuudessa esitetyt arvaukset ovat menneet lähes säännömukaisesti väärin. *G. herbichii* -laji on sidoksissa tiukasti peltokortteeseen (*Equisetum arvense*), joka on usein ainoa kasvi lajin löytöpaikoilla ja jolta se on myös kasvatettu (Pekkarinen 1967, Kaitila 1996). *G. valesiellum* syö kultapiiskua (*Solidago virgaurea*) (J. Itämies, julkaisematon käsikirjoitus) ja karvaskallioista (*Erigeron acer*) (J. Itämies & M. Mutanen, julkaisematon kasvatushavainto), *G. epithymellum* kultapiiskua (J. Itämies julkaisematon käsikirjoitus) ja *G. nordlandicolellum* lähes varmuudella karvaskallioista (J. Itämies & M. Mutanen, julkaisematon tieto), jota kasvaa kaikilla lajin löytöpaikoilla ja jolta on löydetty myös ilmeisiä toukkia. Allekirjoittaneet saivat Suomen perhostutkijain seuran suojelutoimikunnalta tehtävän pyrkiä selvittämään lajeista uhanalaisimmaksi arvioidun, *G. strelicellum*in biologiaa Karigasniemellä, missä yksi löytöpaikka sijaitsee. Jari Kaitilan metrintarkan opastuksen ja oikeaan osuneen ravintokasviveikkauksen perusteella tehtävä oli varsin helppo.

Yhteinen ekologinen ominaisuus *Gnorimoschema*-lajeille on se, että habitaatin täytyy olla hiekkapohjainen. Tämä rajoittaa lajien esiintymistä ja siksi ne ovatkin paljon ravintokasviaan harvinaisempia. Näin on asian laita myös lajilla *G. strelicellum*, jonka ravintokasvi on kissankäpäle (*Antennaria dioica*). Hiekkamaavaatimus johtuu lajeilla siitä, että useimmat niistä, mm. *G. strelicellum*, tekevät hiekasta seittiputken maahan ravintokasvin maanmyötäisen lehden alle. *G. strelicellum* kovertaa lehteä alapinnalta seittiputkesta käsin. Miina kulkee useimmiten lehden laitaa pitkin ja laajenee lopulta soikeanmalliseksi läiskäksi. Se on hyvin samantyyppinen kuin *G. valesiellum* (Stgr.) -lajin miina (J. Itämies julkaisematon käsikirjoitus). Erittäin saman-

Ennako-odotusten mukaisesti *Gnorimoschema strelicellum*in (14 mm) ravintokasviksi osoittautui kissankäpäle (*Antennaria dioica*).

kaltaisen miinan tekee kissankäpälepai-koissa lähes säännöllisesti runsaana esiintyvä *Scrobipalpa murinella* (Duponchel), mutta se jättää hiekkaseittiputken tekemättä (tosin paikoilla, josta olemme tätä lajia kasvattaneet, kissankäpäle kasvaa ainoastaan sammalpohjalla). *G. strelicellum* kotoituu seittikudelman ja talvehtii todennäköisesti kotelona. Toukat löytyivät 16. päivä elokuuta ja ne olivat pääsääntöisesti melko pieniä. Sekä toukka- että lentoaika ovat ilmeisen pitkiä, sillä kerättyä toukkia paikalla oli vielä jonkin verran kuluineita aikuisia. Samana vuonna laji oli runsaana lennossa V: Kiikalassa 17. päivä kesäkuuta, joten lajin voi Suomessa vuodesta ja leveysasteesta riippuen tavata ainakin kesäkuun alusta elokuun lopulle, vaikka sukupolvia lienee etelässäkin vain yksi.

Marko ja Tomi Mutanen

Scrobipalopsis petasitis (*Pfaffenzeller*)

Tästä erikoisesta gelechiidistä tunnetaan maastamme tuskin kymmentä esiintymää. Kaikki ne lienevät Kuusamon pohjoispuo-

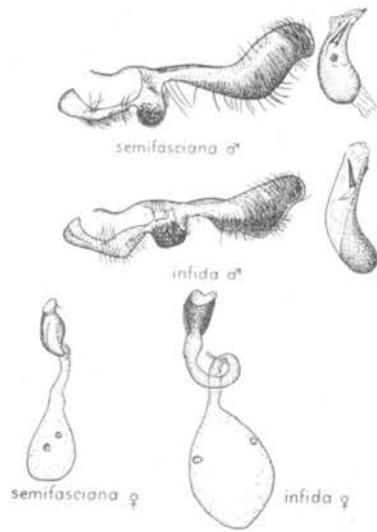
lella ja Pelkosenniellä Vuotoksen alueella. Harvinaisuuden takana on ravintokasvi, pohjanruttojuuri (*Petasites frigidus*), joka ei ole aivan yleinen kasvi.

Olemme keränneet ja kasvattaneet Juhani Itämiehen kanssa lajia yhdestä hyvästä esiintymästä Pelkosennieltä (Itämies & Mutanen 1996). Lajin on jo alusta alkaen tiedetty elävän kyseisellä kasvulla. Ensi kerran lajia kasvattaessamme huomasimme lajin toukalla erikoisen piirteen: niitä miinasi samassa lehdessä tavallisesti joko yksi iso tai sitten jopa useita kymmeniä pieniä toukkia. Arvelimme kyseessä olevan mahdollisesti sisarkannibalismia, joka epäily on julkaistukin (Kaitila 1996). Kasvattaessamme lajia vuonna 2000, selvisi ilmiön todellinen syy, jota emme olleet tulleet aiemmin ajatelleeksi. Keväällä kasvatustasiassa alkoi muutama verso kasvamaan ja lehtien kasvettua noin viiden senttimetrin kokoisiksi pienet toukat miinasivat lehdet hetkessä tyhjiksi. Lajin kehitys on siis kaksivuotinen! Naaras munii suuren määrän munia yhteen lehteen, ja toukka elää ensimmäisenä vuonna yhdyskunnittain ja toisena kesänä yksittäin. Havainto oli todellinen yllätys, sillä tiedossamme ei ole

Lajien määrittäminen: *Apotomis semifasciana* ja *A. infida*

■ *Apotomis semifasciana* (Haworth, 1811) ja *A. infida* (Heinrich, 1926) - yksi monista ongelmia tuottavista lajipareista (Kuva 21)

Otsikossa mainitut kaksi *Apotomis*-lajia tuottavat enemmän tai vähemmän harmaita hiuksia keräilijöille ja varsinkin rypsipohjien määrittäjille. Lajithan ovat ulkoisesti melko lailla toistensa näköiset, kumpikin harmahtavia mitään sanomattoman oloisia. Molemmilla on etusiiven keskellä etureunassa tiimalasin yläosaa muistuttava tumma kuvio. Kolmantena lajina näiden lähelle tulee *A. lineana*, jolla ei kuitenkaan ole samanlaista täplää etusiivissä. *A. infidalla* on usein myös valkoista ja jossain määrin myös keller-tävää siiven keskellä ja se on siten kirjavampi ja värikkäämpi olemukseltaan kuin *A. semifasciana*. Siiven mallin perusteella lajit voidaan myös erottaa: *A. semifascianalla* on lyhyempi ja pyöreämpi siipi. Lajien lentoajassa näyttää olevan selvä ero, eli *A. infida* on aikaisempi ja lentää jo kesäkuun puolella, kun taas *A. semifascianan* lento ajoittuu

heinäkuun loppuun ja elokuuhun jatkuen usein vielä syyskuunkin puolelle.

Koirasgenitaaleissa on kaksi hyvää tuntomerkkiä, jotka on erittäin hyvin kuvattu Hannemannin (1964) pyraliidikirjan lopussa lisäyksenä sivulla 380. Sen sijaan uudessa Razowskin (2001) Keski-Euroopan kääriäiskirjassa asiaa ei ole

niin selvästi tuotu esille. Lisäksi kirjassa ryhmän lajit ovat ilmeisesti sekaisin kuvatauluissa. Toinen mainituista eroista löytyy aedeaguksen kärjestä, jossa *infidalla* on yksi tai muutama pieni hammas. *A. semifascianalta* hampaat puuttuvat. Jossain määrin myös aedeagusten malli on erilainen, *A. semifascianalla* se on lyhyempi ja paksumpi. Toinen tuntomerkki on nähtävissä valvan *Apotomis*-suvulle tyypillisessä ulokkeessa, joka on *A. infidalla* leveän kulmikas, mutta *A. semifascianalla* pyöreähkö. Tämä tuntomerkki on esitetty aika epäselvästi Razowskin kirjassa, mutta sen sijaan aedeaguksen piikkiasia on hänen kuvistaan nähtävissä. Nämä molemmat asiat voi tuoreesta yksilöstä nähdä kevyesti valvat auki puristamalla kunnollisella suurennuksella. Naarasgenitaaleista löytyy myös selvät erot lähinnä ductus bursaen pituudesta ja mutkaisuudesta. *A. infidalla* se on pidempi ja mutkaisempi. Naarasgenitaaleista on Razowskin kirjassa myös hyvät kuvat.

Juhani Itämies

Scrobipalopsis petasitis f (13 mm)

Olethreutes roseomaculana (12 mm)

Olethreutes dalecarliana (11 mm)

monia ruohovartisen kasvin lehden sisällä miinaavia perhosia, joiden kehitys kestääsi kaksi vuotta. Kyseessä on luultavasti sopeutuma kylmään elinympäristöön ja pohjoisiin olosuhteisiin. Lajin elinympäristöä ovat sellaiset kasvin kasvupaikaksi kuivat suot (perin kosteita tosin nekin), joilla kasvi ei kuki. Kasvi nimittäin kukkii tavallisesti kasvaessaan matalassa vedessä, kuten ojassa. Kantojen suuruus vaihtelee melkoisesti, mahdollisesti esim. nisäkäs- tai lintupredaatiosta riippuen (Itämies & Mutanen 1996).

Marko ja Tomi Mutanen

Cnephasia pasiuana (Hb.)

Tätä harvinaista lounaista kääriäislajia kasvatettiin kesäkuun alkupuolella 2000 ensi kertaa maastamme. Lajille mainitaan kirjallisuudessa monia ravintokasveja, mutta suvun määrittäsvaikeuksien johdosta monet havainnot ovat epävarmoja. Kökarin talookeirille osallistuneet onnistuivat löytämään noin 30 toukkaa lajityypillisesti yhteen punoutuista mäkitervakon (*Lychnis viscaria*) kukkinnoista. Toukat koteloituivat noin 12.-16.06. ja aikuisia kuoriutui 1-2 viikkoa myöhemmin noin 10 exx. Vaikka

suvun lajit mielletään usein polyfageiksi, on aivan mahdollista, että varsinkin harvinaiset lajit ovat oligo- tai jopa monofageja.

Jari Kaitila & Marko Mutanen

Talvikeilla elävät

Olethreutes-suvun kääriäiset

Talvikeilla (suvut *Pyrola* ja *Orthilia*) elää Suomessa kaksi *Olethreutes*-suvun kääriäislajia oligofageina, nimittäin *Olethreutes roseomaculana* (H. -S.) ja *O. dalecarliana* (Guenée). Lajit muistuttavat toisiaan paljon ja niitä saa aikuisena varsin harvoin, ▶

ensin mainittua tosin selvästi useammin. Ne ovat myös laajalle levinneitä. Etelä-Suomesta aina Pohjois-Pohjanmaalle ja Lappiin asti (Kullberg ym. 2002). Olemme kasvattaneet kumpaakin lajia runsaasti, joka on tuonut mukanaan melko vahvan tuntuman lajien vaatimuksista ja niiden eroista, joista taas kirjallisuudessa ei juuri mainintaa ole. *O. dalecarlianus* -lajin kanssa olimme pitkään väärillä jäljillä, kunnes Kari Vaalamon ja Kai Salorannan havaintojen perusteella opimme vihdoin etsimään lajia oikeanlaisesta paikasta.

O. roseomaculana on erityisen helposti löydettävissä toukkana. Se elää usein nuokkotalvikilla (*Orthilia secunda*), mutta kelpuuttaa ravinnokseen aivan yhtä hyvin kaikki *Pyrola*-suvun talvikitkin. Toukka taittaa ravintokasvin lehden siististi kaksinkerroin siten, että lehden reunat ovat tarkasti vastakkain. Jotkut polyfagilajit (esim. *Lozotaenia forsterana* (F.)) taittavat myös lehteä, mutta siten, että reunat eivät ole samalla kohdalla. Teimme vuosia töitä huonolla menestyksellä kerätessämme *O. roseomaculana*n nyyttejä suoraan kasvilta, ne nimittäin ovat lähes täydellä varmuudella loisittuja. Sattuman johdosta huomaisimme vihdoin, että loisimaton toukka käyttäytyy ovelasti: se katkaisee ravintokasvin lehtiruodin ja elää taitoksessaan maassa. Elämänsä aikana yksi toukka tekee näitä katkaistuja nyyttejä ilmeisesti kaksi, molemmat loppukesällä. Loisittu toukka kutoo nyyttinsä sisään seittä sillä seurauksella, että nyytti on selvästi pulleampi kuin loisimattoman toukan nyytti. Laji talvehtii toukkana ja jatkaa syöntiään keväällä, mutta ei leikkaa enää tällöin kasvista uutta nyyttiä, vaan elää siis ikivihreistä isäntäkasveista jo syksyllä irti leikkamassaan nyytissä. Nyytit löytää maasta helposti poikkileikkattujen lehtiruotien perusteella, joita on yleensä vierekkäin useita. Toukka, joka on väritykseltään vihreä ja ruskeapäinen, koteloituu nyytin sisälle ja kuoriutuu luonnossa yleensä kesäkuussa. Laji suosii peitteistä maastoa ja pieniä metsänaukkoja sekä elää yhtäläillä havumetsissä kuin rantalepikoissakin.

Kerätessämme *O. roseomaculana*a *Pyrola*-suvun talvikeilta, onnistuimme kasvattamaan myös muutaman yksilön lajia *O. dalecarlianus* rantalepikoista. Ajattelimme lajin olevan yksinkertaisesti paljon harvinaisemman kuin *O. roseomaculana*n. Tämä osoittautui osittain harhaksi, sillä *O. dalecarlianus* ei ole varsinainen metsälaji. Se elää paikoilla, missä ravintokasvi kasvaa lämpimillä auringonpaisteisilla paikoilla. Toukka taittaa lehden samaan tapaan kuin

O. roseomaculana, mutta ei leikkaa lehtiruotia poikki. Toukka on väritykseltään ruskea ja eroaa jo sen perusteella helposti *O. roseomaculana*sta. Laji tuntuu olevan erittäin usein loisittu, oman kokemuksemme mukaan loisimisprosentti on yleisesti yli 70. *O. dalecarlianus* on vaatimustensa johdosta erittäin paikoittainen laji, sillä talvikit kasvavat melko harvoin riittävän runsaina valoisilla paikoilla, mutta elinympäristössään laji voi olla toukkana runsas. Kokemuksemme perustuvat havaintoihimme Pohjois-Pohjanmaalla, mutta lajista on vastaavia havaintoja myös Etelä-Suomesta (Kari Vaalamo, henk. koht. tiedonanto). Olemme kasvattaneet lajia vain *Pyrola*-suvun talvikeilta.

Marko ja Tomi Mutanen

Emmelia monodactyla (Linnaeus, 1758)

Keräsin tämän lajin toukkia Kari Vaalamon ja Bo Wikströmin kanssa elo-syyskuussa Ahvenanmaalta J.-P. Kaitilalta saamiemme vihjeiden perusteella. Kirjallisuus mainitsee tälle erittäin laajalle levinneelle ja Suomen eteläpuolella yleiselle lajille runsaasti eri ravintokasveja, mutta ainakin meillä se näyttäisi suosivan juuri peltokiertoa, *Convulvulus arvensis*. Laji voi olla toukkana suhteellisen runsas sopivilla lämpimillä hiekkapohjaisilla ruderaattipaikoilla, joissa sen ravintokasvia esiintyy. Toukan esiintymisen kasvustossa voi helpoiten todeta kasvin kukkia katsastamalla; toukka näet syö niihin helposti erottuvia reikiä. Ja vaikka toukka ei aina löydykään itse kukasta, sen voi usein löytää myös kasvin kärkiversoista syömäjälkien lähettyviltä. Toukka on kasvatusoloissa suhteellisen nopea kehittymään ja siten kiitollinen kasvatettava. Lajia tavataan meillä parhaiten Ahvenanmaalta sekä rannikkoalueilta, joissa sen esiintyminen selittyy ravintokasvin yleisyydellä.

Jari Junnilainen

Emmelia monodactyla (21 mm)

Pyrausta porphyralis (Denis & Schiffermüller, 1775)

Pyrausta porphyralis on kesäkuussa lentävä kuivien ja paahteisten ketomaisten ympäristöjen laji. Lajin levinneisyys ulottuu käytännössä kautta Suomen (Kullberg ym. 2002), vaikka runsaudeltaan se onkin selvästi pohjoispainotteinen. Aivan etelärannikolta laji ilmeisesti puuttuu tyystin. Lajin ravintokasvi on ollut epäselvä näihin päiviin saakka. Sen ravintokasveiksi on väitetty mm. meirameja (*Origanum* spp.), olkikukkia (*Helichrysum* spp.) ja vesi- eli meriminttua (*Mentha aquatica*) (Hannemann 1964, Palm 1986, Svensson 1993). On käytännössä selvää, etteivät nämä kasvilajit ainakaan yksinään selvitä perhosen levinneisyyskuvaa maassamme. Mahdollisesti *P. porphyralis* on yhdistetty em. kasveihin sille lähisukuisten perhoslajien ravintokasvivalikoimaan perustuen, tai sitten havainnot perustuvat väärinmäärittäisiin.

Toukkaretkellä Lapissa vuoden 2000 elokuun puolenvälin aikoihin päätimme Juhani Itämiehen kanssa selvittää lajin ravintokasvin paikalla, jossa Juhani Itämies oli saman vuoden kesäkuussa havainnut runsaasti aikuisia. Ympäristö oli erittäin kuivaa hiekkapohjaista ketomaista kangasta, jossa kasviston valtalajina oli kannerva (*Calluna vulgaris*) sekä suhteellisen runsaana kissankäpälä (*Antennaria dioica*). Koska varsinkin Pohjois-Suomessa kissankäpälän on havaittu olevan lajin esiintymispaikkoja yhdistävä tekijä, keskityimme toukkien etsintään juuri tältä kasvilta. Melko vähäisellä vaivalla löysimme kaksi täysikasvuisen oloista pohjavärviltään harmaata pikkuperhostoukkaa, joilla oli tummanruskea pääkapseli ja suuret mustat tyvikänsät. Kasvatuksessa ne varmistuivat *P. porphyralis* -lajin toukiksi.

Toukat elivät kutomisissaan, osittain maan sisälle työntyvissä seittiputkissa, jotka olivat yläpäästään kiinnitetty kissankäpälän lehtiruusukkeiden alapuolelle. Samassa kasvustossa esiintyvä *Scrobipalpa murinella* (Duponchel) elää toukkana myös lehtiruusukkeessa, mutta kovertaen alimpia lehtiä, joten lajit ovat erotettavissa toukkien erilaisen ravinnonkäytön perusteella. Lehtiruusuketta varovasti nostettaessa *P. porphyralis* -toukkien seittiputki tuli näkyviin paljastaen toukan olinpaikan, vaikka itse ravintokasvissa ei ollut silminnähtäviä toukan aiheuttamia vaurioita.

Panu Välimäki

Faunistiset havainnot

Tässä artikkelissa on mainittu vain kaikkein merkittävimmät havainnot. Tärkeiden faunististen havaintojen luettelo löytyy kokonaisuena SPS:n internet-sivuilla (http://www.perhostukijaiseura.fi/sps_baptria.html) sijaitsevasta artikkelin versiosta. Myös havainnoitsijoista käytettyjen lyhenteiden selitykset löytyvät vain artikkelin internet-versiosta.

Stigmella magdalenae (Klimesch)

PPe: Oulu 721:42-3; syksy 2000; tyhjiä miinoja; MUM; PPe:lle uusi.

Stigmella benanderella (Wolff)

KP: Merijärvi 7135:376; 31.05.-07.06.1999; 1 ex.; ITÄ; KP:lle uusi.
InL: Inari 763:50; 21.-28.06.2000; 1 ♂ (gen. prep.); MUM; InL:lle uusi.

Stigmella continuella (Stt.)

EP: Vaasa Palosaari 701:22; 07.07.2000; 1 ex.; KOS; EP:lle uusi.

KP: Reisjärvi 706:39; 22.09.2000; miinoja, osassa toukat; AHO; KP:lle uusi.

PPe: Oulu 721:42; syksy 2000; n. 10 tyhjiä miinaa; MUM, MUT; PPe:lle uusi.

PPe: Haukipudas 722:43; syksy 2000; tyhjiä miinoja, MUM, MUT.

Stigmella splendidissima (H. -S.)

KP: Sievi 707:38; syyskuu 2000; runsaasti toukkia ja miinoja; MUM; KP:lle uusi.

Stigmella pretiosa (Hein.)

KP: Sievi 707:38; syyskuu 2000; runsaasti toukkia (Geum rivale); MUM; KP:lle uusi.

Stigmella dryadella (Hofmann)

InL: Tsuomasvarri 775:54; 19.07.2000; 2 exx.; JUN, KAJ. InL:lle uusi.

Stigmella tristis (Wocke)

InL: Inari 759:51; 29.06.2000; 42 exx.; SIR. Laji parveili auringonpaisteessa.

Ectoedemia septembrella (Stt.)

PS: Sonkajärvi 706:52; ex larva 2000 (Hypericum); 30 exx.; SIR; PS:lle uusi.

Ectoedemia intimella (Z.)

PS: Sonkajärvi 706:52; ex larva 2000; 1 ex.; lisäksi miinoja; SIR; PS:lle uusi.

PS: Iisalmi 705:51; miinoja 2000; SIR.
PS: Pieksämäki 691:50; miinoja 2000; SIR.

PS: Kuopio 697:53; miinoja 2000; SIR.

Pseudopostega auritella (Hb.)

EK: Virolahti 671:53; 12.07.2000; 1 ex. valvontavalolla; JUN, KAJ.

Nematopogon robertellus (Clerck)

KP: Pyhäjärvi 705:44; 28.06.-06.07.1997; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.
PPe: Oulu 721:43; 18.06.1999; 1 ♂;

MUM; PPe:lle uusi.

Lampronia redimitella

Lienig & Zeller
PPp: Tornio Kalkkima 731:38; 24.06.2000; 4 exx.; SIR.

Lampronia flavimitrella (Hb.)

KP: Pyhäjärvi 705:44; 07.07.-14.07.1997; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Tischeria heinemanni Wocke

PPe: Lumijoki 718:41; miinoja syksyllä 2000; MUM, MUT; PPe:lle uusi.

Agnathosia mendicella (D. & S.)

PS: Sonkajärvi 706:52; 14.07.2000; 1 ♂; SIR; PS:lle uusi.

Nemapogon variatellus (Clemens)

KP: Lohtaja 711:32; 28.06.-09.07.2000; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Nemapogon nigralbellus (Z.)

KP: Reisjärvi 706:40; 02.-09.08.1998; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Trichophaga scandinaviella

Zagulajev

A: Kökar 666:15 ja 666:16; kahtena sukupolvena kesäkuu ja elo-syyskuu 2000; n. 10 exx.; KAJ, LUN, SUN, VAA, ÖST.

Siederia listerella (L.)

PS: Sonkajärvi 706:52; ex larva .05.2000; 2 ♂♂; toukat kuusen rungolta teipittämällä; SIR; PS:lle uusi.

Psyche rotunda (Suomalainen)

PPe: Haukipudas 722:43; ex larva .05.2000; 1 ♀; MUM, MUT; PPe:lle uusi.

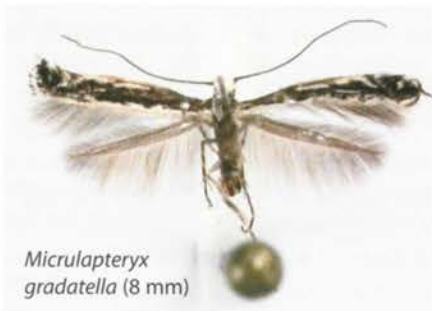
KemLi: Kittilä 7549:378; toukkapussi 29.06.2001; ITÄ; KemLi:lle uusi.

Bucculatrix maritima Stt.

KP: Kalajoki 712:33; 03.07.2000; runsaasti aikuisia ja koteloita; MUM, PÖH; KP:lle uusi.

Parectopa ononidis (Z.)

PS: Sonkajärvi 706:52; 1.-15.07.2000; 25 exx.; SIR; PS:lle uusi.

Micrurapteryx gradatella (8 mm)

Micrurapteryx gradatella (H. -S.)

V: Turku Ruissalo 671:23; miinoja ja koteloita kahdessa eri paikassa 19.06.2000 (Lathyrus linifolius); ITÄ, VÄL.

V: Turku 671:23; miinoja 19.06.2000 (Lathyrus linifolius); ITÄ, VÄL.

V: Masku 672:22; miinoja 19.06.2000 (Lathyrus linifolius); ITÄ, VÄL.

Caloptilia populetorum (Z.)

PPp: Rovaniemen mlk. 737:44; 02.06.1994; 1 ♀; MUM; PPe:lle uusi.

Zelleria hepariella Stt.

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 6.-29.05.2000; 1 ex.; KUA, KUJ.

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 09.-23.11.2000; 1 ex.; KUA, KUJ.

Acrolepiopsis assectella (Z.)

PPe: Hailuoto Marjaniemi 22.-29.08.1997; 1 ex.; ITÄ, MUM; PPe:lle uusi.

Glyhipterix forsterella (Fabr.)

KP: Kalajoki 712:33; 28.06.2000; kopula; MUM; KP:lle uusi.

PPe: Hailuoto Marjaniemi 721:38; 20.06.2000; 2 exx.; PÖH; PPe:lle uusi.

Agonopterix capreolella (Z.)

EH: Somero 672:30; ex larva 2000; 15 exx.; MUT.

Depressaria daucella (D. & S.)

PPp: Rovaniemen mlk 7376:444; 2000; 1 ♂; MUT; PPe:lle uusi.

Depressaria silesiaca Hein.

PPe: Hailuoto 721:38; 1997; 4 exx.; MUM.

Depressaria chaerophylli Z.

U: Helsinki 667:38; 2000; 50 exx.; KAL.

Ethmia bipunctella (Fabr.)

U: Helsinki 667:39; 29.07.-04.08.1994; 1 ex.; VAK.

EK: Virolahti 671:53; 22.08.-14.08.1999; 1 ♂; KAJ, SUN.

Elachista serricornis Stt.

KP: Ruukki 718:40; 07.-10.07.2000; 3 exx.; MUM, PÖH; KP:lle uusi.

Elachista compsa Traugott-Olsen

EnL: Kilpisjärvi Saana 767:25; 16.-23.07.1998; 2 ♂♂ (gen. prep.); MUM; EnL:lle uusi.

Elachista nobilella Z.

KP: Haapavesi 711:42; 18.06.-24.06.1999; 1 ex.; AHO, HYV; KP:lle uusi.

PPe: Oulu 721:43; 16.06.2000; runsas; MUM; PPe:lle uusi.

Elachista zernyi Hartig

PPp: Tornio Kalkkima 731:38; 24.06.2000; 1 ♀; SIR.

KemLi: Pelkosenniemi 745:53; 24.06.1996; 1 ♂; SIR; KemLi:lle uusi.

EnL: Enontekiö Pikku-Malla; 21.07.2001; 1 ex.; JUN, KAJ.

InL: Inari Skalluvaara; 19.07.2001; 2 exx.; JUN, KAJ.

Denisia obscurella (Brandt)

KP: Perho 701:37; 01.-08.07.1994; 1 ex.; ITÄ, KAU; KP:lle uusi.

Pseudatemelia elsa Svensson

KP: Soini 697:36; 21.06.1974; 1 ex.; KOS; ensimmäinen varma havainto maakunnasta. ▶

Mompha langiella (Hb.)

V: Kaarina 67083:2471; 26.10.1999; 1 ex.; MUK.

V: Kaarina 670:24; ex larva 2000; MUK.

Hypatopa inunctella (Z.)

KP: Kalajoki 712:33; 28.06.-03.07.2000; 2 exx.; MUM; KP:lle uusi.

Coleophora uliginosella Glitz

PPp: Rovaniemen mlk. 738:44; 13.07.1996; 2 exx. (gen. prep.); MUT; PPp:lle uusi.

KemLi: Sodankylä 754:51; toukkapussi 15.08.2001; ITÄ; KemLi:lle uusi.

Coleophora frischella (L.)

PS: Sonkajärvi 706:52; 12.07.2000; 1 ♀ (gen. prep.); SIR; PS:lle uusi.

Coleophora pyrrhulipennella Z.

Ppe: Pudasjärvi 725:49; 06.-12.07.2000; 5 ♂♂; MUM, PÖH.

Coleophora boreella Benander

KP: Siikajoki 719:38; toukkapusseja 31.08.1999 (Sagina nodosa); ITÄ, VÄL; KP:lle uusi.

Coleophora versurella Z.

InL: Inari 763:50; 09.-16.08.2000; 1 ex. (gen. prep.); MUM; InL:lle uusi.

Coleophora striatipennella Nylander

InL: Inari Karigasniemi 770:45; ex larva 08.2000 (Cerastium alpinum ssp. glabratum); 1 ♂; MUM, MUT; uusi ravintokasvi.

Coleophora paripennella Z.

KP: Sievi 707:38; kesäkuu 2000; yksi pussi (Cirsium helenioides); MUM; KP:lle uusi.

Scythris palustris (Z.)

KP: Ruukki 718:40; 07.07.2000; 1 ♂ (gen. prep.); MUM, PÖH; KP:lle uusi.

Scythris noricella (Z.)

KP: Lohtaja 711:32; 28.07.-02.08.1997; 2 exx.; AHO; KP:lle uusi.
Monochroa sepicolella (H. -S.)
EK: Virolahti 671:53; 24.07.-26.07.1999; 1 ♂ 1 ♀; KAJ, SUN.

Monochroa servella (Z.)

EH: Somero 672:30; ex larva 2000 (Primula veris); useita exx.; MUT; EH:lle uusi.

Monochroa arundinetella (Stt.)

ES: Mäntyharju 6811:490; 15.07.2000; 1 ♂ 2 ♀♀; PEL.
ES: Mäntyharju 681:49; 15.07.2000; 1 ♂ 9 ♀♀; PEL.

Bryotropha boreella (Douglas)

KemLi: Pelkosenniemi 745:53; ex pupa (sammal) 2000; 1 ♀; SIR. Kyseessä on ilmeisesti ensimmäinen kasvatus lajista. Valitettavasti sammallaji jäi tunnistamatta.

Parachronistis albiceps (Z.)

KP: Lohtaja 711:32; 16.06.-18.07.1998;

1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Teleiodes flavimaculellus (H. -S.)

EK: Virolahti 671:53; 12.07.2000; 1 ♂. valvontavalolla; KAJ, JUN; EK:lle uusi.

Gelechia cuneatella Douglas

KP: Reisjärvi 706:40; 11.08.-30.08.1997; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Gelechia hippophaella (Schrank)

EH: Tampere 682:32; toukka 21.06.1999; ITÄ; EH:lle uusi.

Chionodes luctuellus (Hb.)

KP: Pyhäjärvi 705:44; 07.-14.07.1997; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

PPp: Rovaniemen mlk. 738:44;

20.07.1995; 1 ex.; MUT; PPp:lle uusi.

Gnorimoschema valesiellum

(Staud.)

Ppe: Oulunsalo 720:42; 26.06.1998; 1 ex.; ITÄ; Ppe:lle uusi.

Scrobipalpa acuminatella (Sircom)

PS: Sonkajärvi 706:52; ex larva .08.2000 (Cirsium helenioides); 12 exx.; SIR; PS:lle uusi.

Scrobipalpa stangei (E. Hering)

KP: Kalajoki 712:34; ex larva 12.06.2000 (Triglochlin maritima); runsaasti; MUM; KP:lle uusi.

Caryocolum blandelloides Karsholt

A: Kökar 666:16; 13.08.2000; 3 exx.; MUT, PÖH.

Helcystogramma rufescens (Haw.)

Ppe: Liminka 719:42; 07.2000; useita; MUO, MUM; Ppe:lle uusi.

Acompsia subpunctella Svensson

KP: Merijärvi 713:37; 06.07.1993; 1 ex.; ITÄ; KP:lle uusi.

Parantherene tabaniformis (Rottemburg)

Ppe: Oulu 721:42; äkämä 05.1998; ITÄ; Ppe:lle uusi.

Synanthedon mesiaeformis (H. -S.)

U: Pyhtää 671:47; 11.07.-20.07.2000; 1 ♂; MUS.

EK: Kotka 670:49; 15.07.-21.07.2000; 1 ♂; MUS.

EK: Ulko-Tammio 669:52; 15.07.-22.07.2000; 1 ex.; KUJ, SUN.

Acleris forsskaleana (L.)

KP: Lohtaja 710:32; 22.08.1997; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Acleris comariana (Lienig & Zeller)

KP: Pietarsaari 707:28; 27.08.1933; 1 ex.; E. Sjöholm leg.; ilm. AHO; KP:lle uusi.

Acleris lorquiniana (Duponchel)

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 20.09.-17.10.2000; 2 ♂♂; KUA, KUJ.

Acleris rhombana (D. & S.)

Ppe: Hailuoto Marjaniemi 721:38; 26.08.-02.09.1999; 2 exx.; ITÄ, MUM;

Ppe:lle uusi.

Acleris hyemana (Haw.)

KP: Lohtaja 710:32; 13.-18.09.1998; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

KP: Reisjärvi 705:39; 20.04.1999; 1 ex.; AHO.

Ppe: Liminka 716:43; 14.05.1998; 1 ex.; ITÄ; Ppe:lle uusi.

Acleris rufana (D. & S.)

KP: Reisjärvi 706:40; 05.-09.05.1998; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Aethes fennicana (M. Hering)

KP: Kokkola 709:30; 08.-14.07.1994; 1 ex.; KAU; KP:lle uusi.

Cochylidia heydeniana (H. -S.)

V: Dragsfjärd 664:23; ex larva 2000; 1 ex.; HEK, SAK.

Cochylis pallidana Z.

KP: Haapavesi 709:41; 03.-16.07.1999; 1 ex.; AHO, HYV; KP:lle uusi.

Cnephasia alticolana (H.-S.)

KP: Sievi 707:38; 23.-26.06.2000; 1 ♂ 2 ♀♀ (gen. prep.); MUM; KP:lle uusi.

Cnephasia pasiuana (Hb.)

A: Kökar 666:16; ex larva 2 ♂♂ 2 ♀♀; LAA, LAE.

A: Kökar 666:16; ex larva (Lychnis viscaria) 2000; Kökarin talkooleirille osallistuneet.

Archips oporanus (L.)

Ppe: Hailuoto Marjaniemi 721:38; 29.08.-05.09.1997; 1 ex.; ITÄ, MUM; Ppe:lle uusi.

Dichelidion histrionana (Frölich)

U: Helsinki 6672:386; 30.07.-05.08.2000; 1 ♂; LAA, LAE. Toistaiseksi itäisin havainto.

Pseudargyrotoza conwagana

Obraztsov

PS: Sonkajärvi 706:52; 20.07.2000; 1 ♀; SIR; PS:lle uusi.

Lobesia virulenta (Bae & Komai)

KP: Kalajoki 712:33-34; 19.-20.06.2000; 3 exx.; MUM; KP:lle uusi.

Lobesia abscisana Doubleday

EH: Somero 672:30; 21.-23.07.2000; 3 exx.; MUT; EH:lle uusi.

Eudemis porphyra (Hb.)

KP: Merijärvi 713:37; 13.-20.07.2000; 1 ex.; ITÄ; KP:lle uusi.

Apotomis demissana (Kennel)

InL: Utsjoki 774:50; ex larva 20.02.2000; 1 ♀; LAA, LAE.

Loxoterma siderana (Tr.)

PPp: Tornio Ruottala 731:38; .07.2000; 1 ex.; VÄL; PPp:lle uusi.

Capricornia boisduvaliana

(Duponchel)

PPp: Rovaniemen mlk. 736:46; 30.06.2000; 3 ♂♂ 2 ♀♀; SIR.

Ancylis paludana (Barret)

KP: Kalajoki 712:33-34; 19.-20.06.2000;

useita exx.; MUM; KP:lle uusi.

Rhopobota myrtillana (Humphreys & Westwood)

KP: Soini 697:36; 14.-15.06.1978; 1 ex.; KOS; KP:lle uusi.

Epinotia tenerana (D. & S.)

Ks: Salla 752:61; 04.09.1995; 1 ex.; ITÄ; Ks:lle uusi.

Epinotia signatana (Douglas)

KP: Lohtaja 711:32; 09.-18.07.1999; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Epinotia granitana (H.-S.)

KemLl: Kolari 746:36; 03.-10.07.2000; 1 ex.; MUM; KemLl:lle uusi.

Eucosma flavispecula Kuznetsov

U: Hanko Russarö 663:27; 30.06.-17.07.2000; 1 ♂; KUA, KUJ; U:lle uusi.

Epiblema simplonianum (Dup.)

InL: Tsuomasvarri 775:54; 19.07.2000; 4 exx.; JUN, KAJ.

Prochoreutis ultimana (Krulikovsky)

KemLl: Kolari 746:36; 31.07.-07.08.2000; 1 ex.; MUM; KemLl:lle uusi.

Epermenia falciformis (Haw.)

KP: Reijjärvi 706:40; 23.-30.07.1997; AHO; KP:lle uusi.

Geina didactyla (L.)

KP: Lohtaja 711:32; 01.-12.08.1999; 1 ex.; AHO; KP:lle uusi.

Oxyptilus chrysodactylus (D. & S.)

KP: Soini 697:36; 28.07.1978; 1 ex.; KOS; KP:lle uusi.

Platyptilia nemoralis (Z.)

EK: Kotka 668:51; 09.07.2000; 1 ♂ valvontavalolla; SIK, SIS; KS 11.07.2000.

Aphomia zelleri Joannis

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 18.-28.07.2000; 1 ♀; KUA, KUJ.

Catastia marginata (D. & S.)

InL: Karigasniemi 770:45; 18.07.2000; n. 5 exx. JUN, KAJ.

Sciota lucipetella (Jalava)

LK: Rautjärvi 681:63; 30.06-01.07.2000; 1 ♂; SIN; LK:lle uusi.

Pima boisduvaliella (Guenée)

V: Dragsfjärd Öro 664:23; 12.-26.06.2000; 1 ♂; KUA, KUJ.

U: Hanko 664:27; 21.06.2000; 1 ex.; RAN, KAR.

U: Hanko 664:27; 24.06.-26.06.2000; 1 ex.; RAN, KAR.

Phycita roborella (D. & S.)

St: Rauma 679:20; vuosi 1996; 1 ex.; MUM; St:lle uusi.

Crambus uliginosellus Z.

KP: Soini 697:36; 24.07.1977; 1 ex.; KOS; KP:lle uusi.

KP: Ruukki 718:40; 10.07.2000; 1 ex.; MUM, PÖH.

Pyrausta auratus (Scop.)

U: Helsinki 6676:383; 21.07.1987; 1 ♀; KOH.

Pyrausta aerealis (Hb.)

V: Bromarv; 12.06.2000; 1 ♂; SCH. U:lle uusi.

Paratalanta hyalinalis (Hb.)

V: Mietoinen Perkkö 6733:222; 05.07.2000; 1 ex.; HAA.

LK: Rautjärvi 681:63; 02.-22.07.2000; 4 ♂♂; SIN.

Ostrinia nubilalis (Hb.)

LK: Rautjärvi 681:63; 30.06-01.07.2000; 1 ♂; SIN; LK:lle uusi.

Phlyctaenia coronata (Hufnagel)

PPe: Oulu 721:42; ex larva 08.2000 (Calyptegia); 1 ex.; MUM; PPe:lle uusi.

Phlyctaenia stachydalis (Germar)

U: Tammisaari Hästö-Busö 664:29; 23.06.-07.07.2000; 1 ♂; ITÄ, VÄL.

Anania sp. nr. verbascalis (D. & S.)

U: Loviisa 6704:457; 02.07.2000; 1 ♂; FLI.

EK: Virolahti 671:53; 26.6.2000; 1 ♂ valorysällä; KAJ, KAP, SUN.

EK: Virolahti 671:53; 03.07.-06.07.2000; 1 ♂; KAJ, SUN.

EK: Kotka 668:51; 10.07.2000; 1 ♀; SIK, SIS.

EK: Virolahti 671:53; 18.-19.7.2000; 1 ♂; KAJ, KAP.

ES: Taipalsaari 678:55; 22.06.2000; 1 ex.; LIL.

LK: Rautjärvi 681:63; 02.07-06.07.2000; 2 ♂♂; SIN.

LK: Rautjärvi 681:63; 23.07-28.07.2000; 1 ♂; SIN.

PK: Kitee 687:66; 07.07.2000; 1 ex.; LIL.

Udea elutalis (D. & S.)

ES: Joutseno 6782:3583; 25.07.-02.08.2000; 1 ♀; LUN.

Agrotera nemoralis (Scop.)

EK: Kotka 670:49; 07.06.-11.06.2000; 1 ♂; SUO. EK:lle uusi.

Dolichartria punctalis (D. & S.)

V: Dragsfjärd 664:23; 06.07.-21.07.2000; 1 ♂; HEK, SAK.

U: Hanko 6640:3270; 23.06.-30.06.2000; 1 ♂; LUN.

Kiitokset

Edellisten, vuoden 1999 havaintoja käsittelevän artikkelin kiitokset olivat jääneet epähuomiosta pois. Pahoittelemme tapahtunutta ja kiitämme Jari Flinckiiä ja Jere Kahanpäättä, joiden tekninen apu digitaalikuvienv otossa ja muokkauksessa oli silloin, samoin kuin tämän artikkelin valmistelussa, korvaamattoman tärkeää. Lauri Kaila varmisti C. robustellan määrittämisen genitaaleista ja Tapani Mutanen teki kielellisiä korjauksia, mistä heille kiitokset. Samoin kiitämme lämpimästi kaikkia havaintojaan tavalla tai toisella luovuttaneita henkilöitä. ▶

Korjauksia aiemmin ilmoitettuihin havaintoihin

Peruutuksia

Ainoa suomalainen yksilö lajista **Clepsis consimilana** (Hb.) on todettu väärin määritetyksi, joten laji on poistettu Suomen faunasta (Kullberg ym. 2002).

Havainto lajista **Agriphila inquitatella** (D. & S.) maakunnasta PPe perustuu väärinmäärittelyyn (M. Mutanen); havainto maakunnasta perutaan. Havainto lajista **Agonopterix ciliella** (Stt.) maakunnasta Ppp perustuu väärinmäärittelyyn (M. Mutanen), joten havainto maakunnasta perutaan. Myös seuraavat havainnot maakunnasta EP perustuvat virhemäärittelyyn ja perutaan:

Elachista pullicomella Z.,

Scrobipalpa artemisiella (Treit.)

ja **Archips xylosteanus** (L.)

Lisäyksiä maakuntamerkintöihin

Seuraavat maakuntamerkinnot jäivät edellisten tiedonantojen yhteydessä (Mutanen ym. 2001) erikseen mainitsematta:

Agonopteryx nervosa (Haw.):

EK:lle uusi.

Chionodes ignoratella (H.-S.):

EK:lle uusi.

Scrobipalpa salinella (Z.):

KP:lle uusi.

Pammene argyrana (Hb.):

U:lle uusi.

Euchromius ocellus (Haw.):

A:lle uusi.

Palpita unionalis (Hb.):

U:lle uusi.

KIRJALLISUUS

Bleszynski, S. 1962: Crambinae - Teoksessä Amsel ym. (toim.): Mikrolepidoptera Palearctica. Vol. 1. Wien.

Bruun, H. & Krogerus, H. 1996: *Exapate bicuspidella* sp. N., a new species of Tortricidae from northeastern Finland (Lepidoptera). - *Entomologica Fennica* 7: 77-86.

Emmet, A. M., Watkinson, I. A. & Wilson, M. R. 1985: Gracillariidae - Teoksessä Heath, J. & Emmet, A. M. (toim.): The moths and butterflies of Great Britain and Ireland. 244-363.

Emmet, A. M. 1988: A field guide to smaller British Lepidoptera. - The British Entomological and Natural History Society, London.

Hannemann, H. J. 1964: Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera II. Die Wickler (s.l.) (Cochylidae und Carposinidae) Die Zünslerartigen (Pyraloidea). - Die Tierwelt Deutschlands 50: 1-401.

Itämies, J. & Mutanen, M. 1996: The lepidopterous fauna of the planned Vuotos reservoir area in eastern Finnish Lapland. - *Bothnian Bay Reports* 7: 39-51.

Johansson, R., Nielsen, E. S., Nieuwerkerken, E. J. van, and Gustafsson, B., 1990: The Nepticulidae and Opostegidae (Lepidoptera) of North West Europe. - *Fauna Entomologica Scandinavica* 23: 1-739.

Phlyctaenia stachydalis (17 mm)
löytyi 10 vuoden tauon
jälkeen Suomesta.

Jürivete, U., Kaitila, J., Kesküla, T., Nupponen, K., Viidalepp, J. & Öunap, E. 2000: Eesti liblikad, kataloog. - Eesti Lepidopteroloogide Selts.

Jäckh, E. 1972: *Caloptilia alchemiella* Scopoli und *Caloptilia robustella* spec. nov. - *Atti della Accademia delle Scienze di Torino* 106: 550-560.

Kaitila, J. 1996: Suomen jäytäjäkoiden (Gelechiidae) elintavat. - *Baptria* 21: 81-105.

Karsholt, O. & Razowski, J. (toim.) 1996: The Lepidoptera of Europe, A Distributional Checklist. - Apollo Books, Stenstrup.

Kerppola, S., Albrecht, A. & Huldén, L. 1995: Suomen pikkuperhosten levinneisyyskartasto (Lepidoptera). - *Baptria* 20: 1-79.

Kullberg, J. 2002: Neljä Suomelle uutta pikkuperhoslajia Dragsfjärdin Öron linnakkeelta kesällä 2000: *Depressaria albipunctella*, *Caryocolum blandulellum*, *Stenoptilia zophodactyla* ja *Nephoterix angustella*. - *Baptria* 27: 77-82.

Kullberg, J., Albrecht, A., Kaila, L. & Varis, V. 2002: Checklist of Finnish Lepidoptera - Suomen perhosten luettelo. - *Sahlbergia* 6: 45-190.

Laasonen, E. M. & Laasonen, L. 2000: Habitual differences of *Phyllonorycter salictella* (Zeller, 1846) and *P. heringiella* (Grönlien, 1932) (Lepidoptera: Gracillariidae) in two Finnish materials; a problem pair. - *Entomologica Fennica* 11: 175-181.

Laasonen, E. M. & Laasonen, L. 2001: *Pammene luculentana* Kuznetsov, 1962 Euroopalle uutena. - *Baptria* 27: 29-30.

Mutanen, M., Kullberg, J., Nupponen, K., Kaitila, J., Junnilainen, J., Wikström, B. & Mutanen, T. 2001: Huomionarvoiset pikkuperhoshavainnot 1997-1998. [Noteworthy records of Finnish Microlepidoptera (Micropterygidae-Pyralidae) in 1997-1998]. - *Baptria* 26: 99-120.

Mutanen, M., Itämies, J., Kaitila, J., Kullberg, J., Mutanen, T., Nupponen, K., Vaalamo, K. & Välimäki, P. 2001: Huomionarvoiset pikkuperhoshavainnot 1999. [Noteworthy records of Finnish Microlepidoptera (Micropterygidae-Pyralidae) in 1999]. - *Baptria* 27: 13-27.

Palm, E. 1986: Nordeuropas Pyralider. - *Danmarks Dyreliv* 3. Fauna Bøger, København.

Patzak, H. 1974: Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Lepidoptera - Coelophoridae. - *Beiträge zur Entomologie* 24: 153-278.

Pekkarinen, A. 1967: Suomen Hyönteistieteellisen Seuran kesäretki Hailuotoon 8.-13. VII. 1966. - *Annales Entomologici Fennici* 33: 133-135.

Razowski, J. 2001: Die Tortricidae (Lepidoptera, Tortricidae) Mitteleuropas. Bratislava.

Svensson, I. 1993: Fjärilskalender. - Kristianstad.

Svensson, I., Elmquist, H., Gustafsson, B., Hellberg, H., Imby, L. & Palmqvist, G. 1994a: *Catalogus Lepidopterorum Sueciae*. - Stockholm (Entomologiska Föreningen & Naturhistoriska Museet).

Svensson, I., Elmquist, H., Gustafsson, B., Hellberg, H., Imby, L. & Palmqvist, G. 1994b: *Catalogus Lepidopterorum Sueciae* (Gustafsson, B.: 1999-05-11 päivitetty Internet-versio). - Stockholm (Entomologiska Föreningen & Naturhistoriska Museet).

Svensson, I. 1997: Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Mikrolepidoptera) i Sverige 1995. - *Entomologisk Tidskrift* 118: 29-41.

Kultaa vai kimallusta?

Kesä 2002 oli kuuma ja aurinkoinen. Töölönlahden kukkupuisto Helsingin keskustassa oli kaikkein väreineen kuin paletti taiteilijan kädessä tarjoten mielenkiintoisen keräily- ja kohtaamispaikan pääkaupunkimme ytimessä.

Toukokuun loppu: Kaikki viimevuotiset kukkapenkit ovat mulloksella ja pelko ratapihaan ulottuvasta nurmivaltamerestä tunkee ajatuksiin. Kaupunkiluonto on muuttuva käsite. Ei perhon perhoa.

Kesäkuun puoliväli: Kuuma alkukesä on jo pitkällä. Rantaruovikossa luteumia, maritimaa ja yleisiä yökköjä, niityllä tupakan versoja toista sataa metriä parin metrin levyisenä kaistaleena sekä muutama erillinen lämpäre. Opastaulussa lukee: auringonkukki. Muisto edellisistä kesistä, kukkameren kirjosta ja convolvulien tanssista palautuu mieleen.

Heinäkuun alku: Mataraa, umbraa ja muutama umbratica. Tupakka kukkii kaikissa muodoissaan ja korkeapaineen sellänen istuu päällä, mutta matalan rintamat pysähtyvät Viron päälle kuin sininen valo Finlandia-talon seinään. Viidestoista yö, ei ihmeitä. Muutama keräilijäystävä liittyy seuraan.

27.7. Hymy nousee korviin. Priima naaras, uusi laji, ja keskeltä kaupunkikeskustan tannerta. Ei sinänsä ihme, mutta kova juttu ainakin itselleni. Ketomarunaa ympärillä kuin kanervaa, haavissa hämähäkikukan aniliini kukinto ja argentea.

29.7. Unohdan hetkeksi kiittäjät ja kiertelen kukkien loistossa. Yksi lenkki vielä. 300 metriä kertaalleen, 15 kertaa illassa, tekee yhteensä viisi kilometriä. Mukavaa iltapuuhaa. Puistovalaisimen alta haavin oudon pulchrinan purkkiin. Lefa tutkii otusta hetken ja muistelee Kämäräisen Marketan puistosta saanutta metalliyökköstä.

Kuva: Timo Lehto

Crysodeixis chalcites

Piirros: Anssi Keränen

”Se se on!, älä heitä pois”, sanoo.

2.8. Totta puhui. Chrysodeixis chalcites. Netin kuvat ja Nordens Ugler ei valehtele: siivissä kultaa, kuparia ja ruskeaa, keskellä hopeiset täplät, kaksi vierekkään kuin identtiset kaksoset, yrttien ja kukkien tuholainen Kanarialla ja Välimerellä, syö tomaattia, pelargonian, tupakkaa, perunaa, krysanteemia.. melkein mitä vaan, ja kaikkea puisto pullollaan. Tuuleeko idästä? etelästä vai lännestä?

3.-8.8. Elias huutaa: ”Eka kiertokiittäjä!” Otus nykii purkissa ja tunnen itseni vanhaksi saamattomaksi nahjukseksi. Onko se huonoa tuuria, vai eikö mikään riitä. Tekee työtä täysillä, eikä sekään riitä. Koukussa? Sininupit heiluvat ja haavi heiluu. Poimin joukon confusaa, pari mandarinaa ja seitsemän chalcitesta lisää, melkein kaikki naaraista. Viimeisen purkitan elävänä ja hautausmaalta poimin purkin pohjalle krysanteemin lehden.

9.8. Naaras munii noin 50 pikkiriikkistä munaa purkin lasipinnoille, jonka jälkeen kuolee. Toukat kuoriutuvat parin päivän päästä. Niin pieninä, ettei silmä tahdo erottaa. Voikukka kelpaa, ja ystäväilleni lupamat menevät jakoon.

26.8. Ensimmäinen imago kuoriutuu, viikon päästä suurin osa. Puistossa valokeilat leikkivät ja ohikulkija huutaa:

”Maissilapset”. Saan vielä seuraavaa sukupolvea kukalta, tuore koiras. Sarja täynnä, ja keräilijöiden määrä Töölönlahdella parhaimmillaan 30 ukkoa/ilta: ”confusa, ei, gamma, vaeltaneita, importti, festucae, ferromonia, chrysis, taimitarhoilta, taas gamma, on, ei..” Onnellisia, epätoivoisia, ahdistuneita ja kiireisiä ilmeitä. Hullujen puheen sorinaa illasta iltaan.

Marraskuun loppu: Kruununhaassa viisi kuukautta ensimmäisen chalciteksen jälkeen: Yhtään ”konkaria” en saanut, mutta kokemuksia sitäkin enemmän: tietoa lajeista, tietoa keräilijöistä, syvällisiä tunteuksia miten selittää keräilystä tavalliselle kansalaiselle. Joka tapauksessa värien loisto houkutteli ihmisiä ja perhosia. Mistä kukakin tuli? Mitä he halusivat? Kukien humalaa? mielen rauhaa? intohimoa? Vai kullon kimallusta? Chalcites sitä tuskin ajatteli, vaan lensi ainakin kahtena sukupolvena keskellä pääkaupunkimme luontoa. Vain muutamaa lukuun ottamatta kaikki yksilöt saatiin haavilla sininupeilta, hämähäkikukilta ja Salvioilta. Samoilta kasveilta löytyi ainakin kaksi toukkaa.

Päivähavainnoista mainittakoon lukuisat ohdake- ja naurisperhoset sekä japanilaisen taideteoksen lankkuaidan päällä keikkunut harakka. Oliko se ainut?

Timo Lehto, Helsinki

Maatalousympäristön päiväperhosseurannan vuoden 2002 tulokset

Mikko Kuussaari, Janne Heliölä & Iris Niininen

Kirjoittajien osoite - Authors' address:

Suomen ympäristökeskus, PL 140, FIN-00251 Helsinki, Finland, Sähköposti: mikko.kuussaari@ymparisto.fi

Results of the butterfly monitoring scheme in Finnish agricultural landscapes for the year 2002

 Monitoring of butterflies in Finnish agricultural landscapes continued for the fourth year. In 37 transects (Table 1), a total of 48147 butterflies were recorded from 62 species (Table 2). On average the total number of recorded individuals was 46% higher and the number of species 5% higher within one transect than in the previous year. Number of observed species varied between 16 and 45 among the weekly counted transects (Table 1). Number of recorded individuals increased from the previous year in 69% and decreased in 23% of the species (Table 3). In 14 species the number of recorded individuals more than doubled when compared to the previous year. These species included ecologically several kinds of species. *Nymphalis urticae* continued to increase. The numbers of *Nymphalis io* did not grow, but the butterfly remained at very high abundance. Species, which doubled in their abun-

dance, included e.g. *Ochlodes sylvanus*, *Boloria selene*, *Polyommatus semiargus*, *P. icarus*, *Lasiommata maera* and *Melitaea athalia*. Decreasing species included e.g. *Celastrina argiolus*, *Lasiommata petropolitana* and *Carterocephalus silvicola*. Other day-active Macrolepidopteran species were regularly counted in 11 transects. A total of 6896 individuals were recorded from 133 species (Table 4).

Phenologically summer 2002 was extraordinarily early. Many species, which normally begin their flight season in July, were flying already in early June. Figure 1 shows the weekly percentages of counted transects. The nomenclature follows the new checklist of Finnish Lepidoptera (Kullberg et al. 2002).

More results of Monitoring of butterflies in Finnish agricultural landscapes is found from the website http://www.perhostutkijainseura.fi/sps_baptria.html

Resultat av monitoring av dagfjärilar i jordbruksmiljöer år 2002

 Moniteringen av dagfjärilar i jordbrukslandskap fortsatte för fjärde året i följd. Totalt noterades 48 147 dagfjärilar av 62 arter (Tabell 2) längs 37 inventeringslinjer (Tabell 1). I medeltal var det totala antalet noterade exemplar 46 % högre och artantalet 5 % högre per linje än under föregående år. Artantalet varierade mellan 16 och 45 på varje vecka räknade linjerna (Tabell 1). Antalet noterade exemplar ökade jämfört med föregående år hos 69 % och minskade hos 23 % av arterna (Tabell 3). Hos 14 arter var antalet påträffade exemplar mer än dubbelt så stort som under föregående år. Bland dessa fanns arter av olika ekologisk typ. *Nymphalis urticae* fortsatte att öka. Antalet exemplar av *Nymphalis io* ökad inte, men artens abundans var fortsättningsvis mycket hög. Till arterna med dubbelt högre abundans hörde t.ex. *Ochlodes syl-*

vanus, *Boloria selene*, *Polyommatus semiargus*, *P. icarus*, *Lasiommata maera* och *Melitaea athalia*. Minskande arter var bl.a. *Celastrina argiolus*, *Lasiommata petropolitana* och *Carterocephalus silvicola*. Övriga dagaktiva fjärilar räknades regelbundet längs 11 linjer. Totalt noterades 6896 exemplar av 133 arter (Tabell 4).

Fenologiskt var sommaren 2002 exceptionellt tidig. Många arter som normalt inleder sin flygtid i juli flög redan i början av juni. Figur 1 visar den procentuella andelen av räknade linjer per kalendervecka. Nomenklaturen följer den nya katalogen över finländska Lepidoptera (Kullberg et al. 2002).

Mer resultat av Moniteringen av dagfjärilar i jordbrukslandskap finns på [www-sidorna http://www.perhostutkijainseura.fi/sps_baptria.html](http://www.perhostutkijainseura.fi/sps_baptria.html)

Aineisto

Vuosi 2002 oli maatalousympäristön päiväperhosseurannan neljäs vuosi. Seuranta jatkui 35:llä edellisenä vuonna mukana olleella linjalla sekä kahdella paikalla, Espoon Nuuksiassa ja Vaasassa, joissa laskennat jäivät edellisenä vuonna väliin (taulukko 1).

Vuoden 2002 linjoista 21 laskettiin vähintään 12 kertaa ja 15 linjaa laskettiin 3-10 kertaa (taulukko 1). Kevään aikaisuus näkyi laskentojen käynnistymisenä laajassa mitassa jo toukokuun ensimmäisellä ja toisella viikolla (kuva 1). Poikkeuksellisen lämmin kevät ja alkukesä siirsivät perhosten lentoaikoja tavallista aikaisemmaksi.

Keskikesällä 2002 laskenta-aktiivisuus oli aiempaa alhaisempi (kuva 1), ehkä osittain vilkkaasta alkukesästä johtuen. Heinäkuun lopulla, viikolla 30, sateinen sää esti laskennan useimmilla linjoilla, ja vain neljäsosa linjoista saatiin laskettua. Sään parannuttua viikolla 31 laskenta-aktiivisuus oli kesän korkein (84 % linjoista). Syksy jatkui lämpimänä ja aurinkoisena pitkään, niinpä laskennatkin jatkuivat vilkkaina elokuun loppuun asti.

Seurannan tavoitteet ja menetelmät esiteltiin ensimmäisen seurantavuoden vuosiraportissa (Kuussaari ym. 2000).

Laajempi versio artikkelista, jossa on enemmän seurannan tutkimustuloksia, löytyy internetsivuilta (http://www.perhostutkijainseura.fi/sps_baptria.html).

Tulokset linjoittain

Päiväperhosten runsaudessa kesä 2002

oli tähänastisista seurantavuosista paras (taulukko 2). Yhteensä 37 laskentalinjalta havaittiin 48147 yksilöä 62 päiväperhoslajista. Vuonna 2001 yhtä monelta linjalta havaittiin 37355 yksilöä 60 lajista. Vähintään 12 kertaa ja kahtena vuonna lähes samalla teholla laskettujen linjojen ($n = 9$; mukana v. 2001 ja 2002 yhtä monta (1 kertaa lasketut linjat) osalta yksilöitä havaittiin keskimäärin 46 % (604 yks.) ja lajeja 5 % (1,7 lajia) enemmän kuin edellisenä kesänä. Vähintään 35 päiväperhoslajin linjoja oli 15 eli yhtä monta kuin edellisenä huipukesänä vuonna 2000. Keskimääräinen laskenta-aktiivisuus pysyi edellisen vuoden tasolla (11 laskentaa/linja; taulukko 2).

Tärkein syy hyvään perhoskesään oli epäilemättä kesän 2002 suotuisat säät. Aurinkoisia ja lämpimiä poutajaksoja riitti keväästä läpi kesän syyskuulle asti. Sadettakin tuli silloin tällöin, tosin loppukesän pitkät kuivat jaksot saattoivat heikentää joidenkin lajien lisääntymismenestystä. Kuivuudesta mahdollisesti johtuva kantojen lasku näkyy kuitenkin vasta seuraavana kesänä.

Eniten lajeja (45) havaittiin jälleen Liperissä. Odotetusti myös muut lajirikkaimmat linjat olivat samoja kuin aikaisempinakin vuosina (Taulukko 1): Joutsenosta 42 ja Leppävirran Nikkilänmäeltä 41 lajia. Vuoden laskentataun jälkeen myös Nuuksiosta havaittiin 41 lajia. Yhteensä 13 linjalta havaittiin enemmän lajeja kuin kertaakaan aiemmin, Nuuksion lisäksi esimerkiksi Sammatista (39 lajia), Lapinjärveltä (39), Somerolta (36) ja Sotkamosta (27).

Suurin yksilömäärä (3730 yksilöä) ha-

vaittiin Someron Häntälästä. Someron linjalta laskettiin kesän suurimmat tesma- ja lantuperhosmäärät (1045 ja 842 yksilöä). Myös Mäntsälän Ohkolasta laskettiin yli 3000 päiväperhosta. Tällä kertaa Mäntsälän linjalta laskettiin kesän suurin yksilömäärä seitsemästä niittyajasta. Mäntsälän niittysinisiivet (365 yksilöä) muodostivat yli kolmanneksen koko seurannan vuoden 2002 niittysinisiivihavainnoista. Viime vuosina kovasti runsastuneet nokkos- ja neitoperhonen olivat molemmat runsaimmillaan peltovaltaisella Lammin linjalla (852 ja 707 yksilöä). Tosin neitoperhosen laskennallinen kanta oli pudonnut edellisestä vuodesta Lammilla jo yli 500 yksilöä.

Tulokset lajeittain

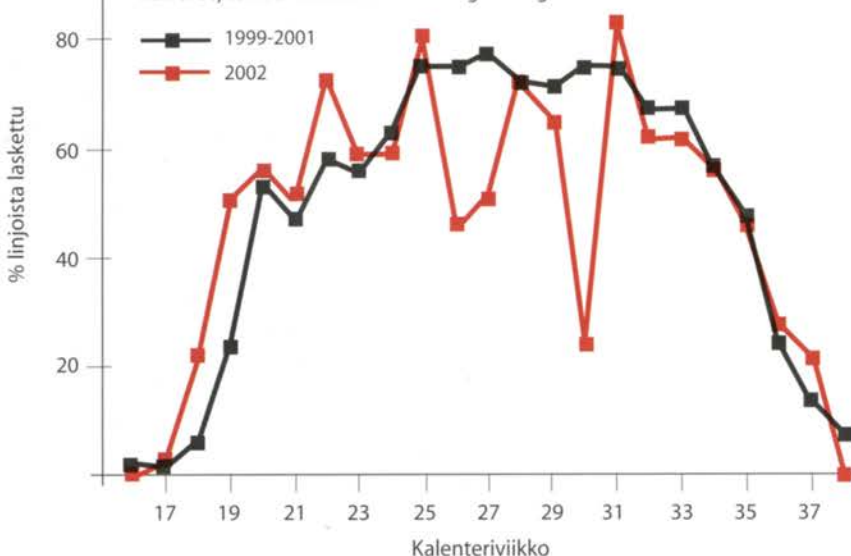
Taulukossa 3 on listattu vuonna 2002 havaitut yksilömäärät kaikista harrastajalinjoilta havaituista 62 päiväperhoslajista. Käytetty nimistö on Kullbergin ym. (2002) mukainen. Muutosta suhteessa edelliseen vuoteen on tarkasteltu vain 24 laskentateholtaan vertailukelpoisen linjan osalta (taulukko 1). Kun kaikilta vertailukelpoisilta linjoilta havaittuja yksilömääriä verrataan vuosien 2002 ja 2001 välillä, niin yksittäisistä päiväperhoslajeista 43 (69 %) runsastui ja 14 (23 %) väheni. Kun yksittäisten lajien kannanmuutosta katsotaan linjakohtaisesti, niin 39 (64 %) lajin kohdalla havaittiin enemmän kantojen kasvua kuin laskua ja 14 (23 %) lajin osalta enemmän kantojen laskua kuin nousua (taulukko 3). Edellisenä vuonna havaituista lajeista vain yksi (sinappiperhonen) jäi havaitsematta vuonna 2002. Lajeja, joita edellisenä vuonna ei havaittu, havaittiin vuonna 2002 kolme (rämeheopeatäplä, etelänkelta-perhonen ja tamminopsasiipi).

Edellisen vuoden tapaan linjalaskennoissa havaitut lajien kannanmuutokset olivat samansuuntaisia kuin valtakunnallisessa päiväperhosseurannassa havaitut runsauden muutokset (Saarinen 2003). Tässä suhteessa pikkukultasiipi on poikkeus, sillä valtakunnallisen seurannan aineiston mukaan sen kannat kasvoivat selvästi, mutta maatalousympäristön laskentalinjoilla sen määrät keskimäärin laskivat hieman (11 linjalla laskua ja vain 5 linjalla nousua; taulukko 3).

Vuoden 2001 alkukesän pitkä kylmä ja epävakainen jakso ei näkynyt laajamittaisena kevään ja alkukesän lajien kantojen laskuna vuonna 2002. Harvojen selvästi vähentyneiden lajien joukossa oli silti kevät- ja alkukesän lajeja, kuten paatsamasinisiipi (-63 %), mustatäplähiipijä (-38 %) ja

Kuva 1. Laskentojen ajoittuminen kesällä 2002 ja keskimäärin vuosina 1999-2001 (huhtikuun puolivälistä syyskuun loppupuolelle).

Figure 1. Weekly percentages of counted transects from mid April till the second half of September in 2002 and on average during 1999-2001.

metsäpapurikko (-35 %). Muista samaan aikaan lentävistä lajeista esimerkiksi aurora (+118 %) ja virnaperhonen (+52 %) sekä mansikkakirjosiipi (+ 167 %) runsastuivat selvästi. Metsänokiperhosen kohdalla jyrkkä väheneminen edellisvuoteen verrattuna oli odotettu lajin vuorovuotiseen esiintymistapaan kuuluva ilmiö.

Kannat kasvoivat valtaosalla lajeista. Yhteensä 14 lajilla havaittu yksilömäärä vähintään kaksinkertaistui edelliseen kesään verrattuna (taulukko 3). Runsastuneiden lajien joukossa oli ekologialtaan monenlaisia lajeja. Esimerkiksi monet edellisenä kesänä vähentyneet niittyjen sinisiivet ja hopeatäplät toipuivat takaisin vuoden 2000 kantojen tasolle. Kultasiivilä vastaavaa kantojen kasvua ei havaittu. Kantansa kaksinkertaistaneita lajeja olivat esimerkiksi piippopaksupää, niittyhopeatäplä, niittysinisiipi, tummapapurikko, hohtosinisiipi, ratamoverkkoperhonen ja ruskosinisiipi. Myös nokkosperhosen kannat kasvoivat edelleen lähes kaikkialla. Neitoperhonen runsastui useimmilla linjoilla, mutta havaittu yhteisyksilömäärä pysyi edellisen huippuvuoden tasolla.

Kaikkein voimakkain laskennallinen kannan kasvu havaittiin suokeltaperhosella, jonka laskentalinjoilla havaittu yksilömäärä (yhteensä 58 yksilöä) oli yli kuusinkertainen edelliseen kesään verrattuna. Valtakunnallisessa seurannassa suokeltaperhosta havaittiin kuitenkin vain 20 % edellisvuotta enemmän (Saarinen 2003). Suokeltaperhosen poikkeuksellisen runsas esiintyminen maatalousympäristössä, eli oman lisääntymisympäristönsä ulkopuolella, lienee osoitus lajin epätavallisen runsaasta leviämiskäyttäytymisestä. Saattaa olla, että lämpimät aurinkoiset säät saivat suokeltaperhoset liikkumaan joukoittain soiden ulkopuolella. Aivan poikkeuksellista tämä ei ole, sillä suokeltaperhosta tavataan tyypillisesti muita suoperhosia enemmän kaukana lisääntymisalueiltaan.

Vaeltajaperhosia havaittiin tavanomaisia määriä. Vaeltajista runsain oli naurisperhonen, joka havaittiin 27 (73 %) linjalla. Harvinaisista vaeltajista etelänkeltaperhonen osui Oriveden Uihlerlan linjalle.

Muut päiväaktiiviset suurperhoset

Päiväperhosten lisäksi muita päiväaktiivisia tai satunnaisesti päivällä lentäviä suurperhosia kirjattiin 21 linjalta yhteensä 6896 yksilöä 133 lajista (taulukko 1), kun vuonna 2001 laskettiin 23 linjalta 8370 yk-

Piippopaksupää pitää ilmeisesti maailmanennätystä latinankielisen nimen vaihtamisessa. Nyt nimi on *Ochlodes sylvanus*, vähän aikaa sitten *faunus*, sitä ennen *venatus* ja sitä ennen *sylvanus*.

silöä 125 lajista. Muiden suurperhosten osuus kaikista linjoilta lasketuista perhosista on ollut lievässä laskussa, ja oli nyt pienempi kuin kertaakaan aikaisemmin (14 %; taulukko 3). Vuonna 2002 vain 12 linjalta laskettiin yli 10 lajia muita suurperhosia.

Taulukossa 4 on esitetty 40 runsaimman lajin yksilömäärät kaikilta 21 linjalta. Lajien esiintymistä vertailtiin niillä 11 linjalta, joilta havaittiin vähintään 19 lajia. Seitsemän lajia havaittiin kaikilta kattavasti lasketuilta linjoilta. Yhdeksän laskentojen määrältään kahtena vuonna vertailukelpoisen linjan osalta havaittuja yksilömääriä verrattiin edelliseen vuoteen (taulukko 4). Toisin kuin päiväperhosilla, neljäkymmenen runsaimman muun suurperhoslajin joukossa nousijoita (21 lajia) ja laskijoita (19) oli kutakuinkin yhtä paljon.

Kesällä 2002 Rheumaptera hastatan massaesiintymä oli ohi ja se palasi runsaudessa kärkisijalta kuudenneksi. Runsaimmat kaksi lajia olivat kesää 2001 edeltäneiden vuosien tapaan Scotopteryx che-nopodiata ja Chiasmia clathrata. Havaintojen määrä kaksinkertaistui 11 lajilla, jotka olivat tyypillisesti niittylajeja kuten Po-

lypogon tentacularius, Siona lineata, Cryptocala chardinyi ja Idaea pallidata (taulukko 5). Havaintojen määrä puolittui kuudella lajilla, jotka olivat enimmäkseen metsien ja metsänreunojen lajeja, kuten R. hastata, Cabera pusaria, Rheumaptera subhastata ja Jodis putata.

Vähälukuisista huomionarvoisista lajeista mainittakoon Adscita statices (8 yksilöä/4 linjalla), Lythria cruentaria (5/2) ja Hemaris tityus (2/1).

Seuranta jatkuu

Maatalousympäristön päiväperhosseuranta on jatkunut jo neljä vuotta. Tarpeita tietojen keräyksen muuttamiseksi ei ole näkyvissä. Jatkossakin kerätään vuosittain tietoa sekä lajien esiintymisestä että laskentalinjan ympäristön laadusta.

Linjojen vaihtuvuuden takia uudet linjat ovat jatkuvasti tervetulleita, kaikkein mieluiten kuitenkin alueille, joilla linjoja ei ennestään ole tai linjoja on vähän. Uuden laskentalinjan perustamisesta kiinnostuneita pyydetään ottamaan yhteyttä tämän raportin kirjoittajiin jo suunnitteluvaiheessa.

Vuoden 2003 laskentaohjeet ja -lomakkeet lähetetään laskijoille kevään aikana. Kesän 2003 tulokset raportoidaan jälleen Baptriassa 2004.

Kiitokset

Kiitämme lämpimästi kaikkia vuonna 2002 maatalousympäristön päiväperhosseurantaan osallistuneita päiväperhosharastajia ja -tutkijoita. Kimmo Saariselle (Etelä-Karjalan Allergia- ja Ympäristöinstituutti) erityiskiitokset mahdollisuudesta käyttää julkaisematonta aineistoa valtakunnallisesta päiväperhosseurannasta. Sami Lindgren avusti aineiston tallennuksessa tietokoneella.

Kirjallisuus

- Kullberg, J., Albrecht, A., Kaila, L. & Varis, V. 2002: Checklist of Finnish Lepidoptera - Suomen perhosten luettelo. - Sahlbergia 6:45-190.
- Kuussaari, M., Pöyry, J. & Lundsten, K.-E. 2000: Maatalousympäristön päiväperhosseuranta: seurantamenetelmä ja ensimmäisen vuoden tulokset. - Baptria 25:44-56.
- Saarinen, K. 2003: Valtakunnallisen päiväperhosseurannan vuoden 2002 tulokset. - Baptria 28:4-15.

Taulukko 1.

Yhteenveto eri laskentalinjojen tuloksista kesällä 2002 havaitun päiväperhosten lajimäärän mukaisesti järjestettynä. Taulukon alla olevat tunnusluvut vuoden 2001 osalta perustuvat vain tässä taulukossa listattuihin linjoihin. * = linja ei ole mukana vuosien välisessä vertailussa taulukossa 2, x = puuttuva tieto.
 Table 1. Summary of the transect results in summer 2002. Columns from left to right: ranking, location, number of species and individuals, number of other Macrolepidopteran species and individuals observed in 2002, number of countings, number of subsections and the length of the transect (m). * = Transect omitted from the comparisons between 2002 and 2001, x = no data.

Sija		Linjan sijainti	Lajeja		Yksilöitä		Muut suurperhoset		Laskentoja		Lohkoja	Pituus
2002	2001		2002	2001	2002	2001	Lajeja	Yksilöitä	2002	2001		
1.	1.	PK: Liperi, Kaatamo	45	43	2375	1656	54	684	16	16	15	4384
2.	7.	ES: Joutseno, Korvenkylä	42	38	1564	1070	x	x	19	19	11	2740
3.	4.	PS: Leppävirta, Nikkilänmäki	41	40	2831	1712	2	20	17	17	11	3840
4.	-	U: Espoo, Nuuksio *	41	x	1736	x	12	174	9	x	16	2840
5.	15.	V: Sammatti, Mustlahti *	39	32	2873	1763	x	x	20	14	14	3630
6.	17.	EH: Nastola, Mäkelä	39	31	1457	1088	x	x	12	13	18	3450
7.	9.	U: Lapinjärvi, Ingermanninkylä *	39	37	1230	750	50	898	8	4	16	3145
8.	2.	U: Mäntsälä, Ohkola	38	41	3268	2179	3	9	19	18	18	3670
9.	6.	EH: Urjala, Urjalankylä	38	38	2154	1335	56	1427	16	18	15	3090
10.	5.	EH: Orivesi, Siitama	38	38	1646	1723	52	1231	13	15	21	2600
11.	3.	EH: Orivesi, Uihlerla	37	41	1364	1262	46	423	15	15	17	2800
12.	19.	V: Salo, Tupuri	37	30	774	672	5	29	14	12	11	2200
13.	14.	EH: Somero, Häntälä *	36	33	3730	1286	x	x	17	15	21	3190
14.	21.	ES: Imatra, Saunasuo	36	28	933	683	x	x	4	4	10	2580
15.	24.	EH: Hämeenkoski, Hyväneula	35	26	2352	1601	1	1	13	15	30	4140
16.	12.	U: Vantaa, Västerkulla	34	33	2283	2250	x	x	12	14	11	5600
17.	11.	EH: Lammi, Kivismäki	33	33	2891	2712	2	7	13	15	26	4360
18.	16.	PS: Leppävirta, Konnuslahti	33	32	1541	1203	x	x	15	14	14	4000
19.	20.	PS: Kaavi, Retunen	33	28	1054	697	6	33	15	16	16	3920
20.	8.	EH: Tampere, Sorila *	33	37	599	1514	x	x	4	12	16	2600
21.	18.	EH: Hämeenlinna, Käikälä	32	31	1757	910	31	361	16	15	11	3085
22.	31.	St: Pori, Ahlainen I	31	23	662	891	x	x	12	9	12	x
23.	27.	V: Paimio, Askala *	30	25	1244	750	x	x	16	13	19	2370
24.	26.	PS: Maaninka, Leppälahti	30	26	355	282	3	12	4	4	16	3300
25.	36.	V: Turku, Kurala *	29	17	687	520	8	75	14	6	17	2930
26.	28.	St: Hämeenkyrö, Mahnala *	29	25	473	303	x	x	4	4	20	2400
27.	30.	U: Sipoo, Hindsby *	28	24	525	347	28	183	4	4	15	3980
28.	29.	Kn: Sotkamo, Naapurinvaara	27	24	421	409	38	583	10	12	17	3629
29.	32.	U: Tammisaari, Gullö	25	23	284	264	44	284	9	8	11	1795
30.	23.	EH: Pälkäne, Pohjalahti	23	27	598	345	x	x	4	4	15	2560
31.	25.	St: Pori, Ahlainen II	22	26	350	1077	x	x	10	10	5	2050
32.	33.	Kn: Paltamo, Melalahti	21	21	261	247	27	308	10	12	15	1489
33.	35.	U: Espoo, Söderskog	20	18	589	175	x	x	4	4	13	3050
34.	13.	EH: Hattula, Tenhola *	19	33	294	1644	x	x	4	13	17	3730
35.	-	EP: Vaasa, Vanha Vaasa *	16	x	776	x	19	144	16	x	15	3170
36.	22.	EH: Ruovesi, Siikalahti *	16	27	81	491	x	x	1	4	15	3770
37.	37.	EH: Tammela, Korteniemi *	15	12	135	64	3	10	3	4	9	705
Yhteensä:			62	60	48147	35875	133	6896	412	392	569	112792
Keskiarvo:			31,4	29,7	1301	1025	23,3	328,4	11,1	11,2	15,4	3133
Minimi:			15	12	81	64	1	1	1	4	5	705
Maksimi:			45	43	3730	2712	56	1727	19	19	30	5600

Taulukko 2.

Taulukko 2. Maatalousympäristön päiväperhosseurannan tunnusluvut vuosina 1999-2002.

Table 2. Summary information of the monitoring scheme for the years 1999-2002 (separately for the transects, butterflies and other day-active Macrolepidoptera).

	1999	2000	2001	2002
Laskentalinjat				
Laskettuja linjoja, yhteensä	38	41	37	37
- laskettu vähintään 12 kertaa	24	21	23	21
Laskettuja lohkoja	560	598	577	569
Uusia linjoja	33	3	3	0
Laskentakertoja, yhteensä	445	434	411	412
- keskimäärin	12	10,6	11,1	11,1
Linjojen yhteispituus	116635	113749	109609	112792
Päiväperhoset				
Lajeja, yhteensä	59	65	60	62
- keskimäärin	27,3	31	29,6	31,4
- vähintään 35 lajin linjoja	7	15	10	15
Yksilöitä, yhteensä	28228	44152	37355	48147
- keskimäärin	743	1077	1010	1301
Muut päiväaktiiviset suurperhoset				
Linjoja, joilta havaintoja	25	28	23	21
- joilta yli 20 lajia	10	16	12	10
Lajeja, yhteensä	121	130	125	133
- keskimäärin	17,3	21,4	22,8	23,3
Yksilöitä, yhteensä	4568	10419	8370	6896
- keskimäärin	183	372	364	328
Osuus kaikista lasketuista perhosista	15 %	19 %	18 %	14 %

Taulukko 3.

Päiväperhosten yhteenlasketut yksilömäärät kesältä 2002. Lajit on järjestetty runsaimmasta vähälukuisimpaan. Yksilömäärän muutos prosentteina vertailukelpoisten linjojen osalta. Lisäksi on esitetty niiden linjojen määrä, joilla laji havaittiin vuonna 2002 (n=37) ja joilla yksilömäärä nousi tai laski edelliseen vuoteen verrattuna. * = vuosien välisessä vertailuissa on mukana 24 linjaa, joiden laskentatote pysyi jokseenkin sama vuosina 2001-2002 (ks. taulukko 1).

Table 3. Summary of the recorded butterflies in summer 2002. Columns from left to right: ranking, species, recorded individuals, amount of increase/decrease (%), number of transects where the species was observed, where it had increased and where it had decreased. * = comparisons between the years were made only between the 24 transects with similar study effort in the two years (table 1).

Sija		Laji	Yksilö- määrä	Muutos-% 2001-2002*	Linjojen määrä, joilla		
2002	2001				Havaittu	Nousua*	Laskua*
1.	1.	<i>Tesmaperhonen (Aphantopus hyperantus)</i>	10949	21	35	15	9
2.	2.	<i>Lanttuperhonen (Pieris napi)</i>	6145	13	37	15	9
3.	4.	<i>Nokkosperhonen (Nymphalis urticae)</i>	5860	67	36	21	3
4.	3.	<i>Neitoperhonen (Nymphalis io)</i>	5047	4	33	15	6
5.	5.	<i>Sitruunaperhonen (Gonepteryx rhamni)</i>	2116	-9	35	11	11
6.	6.	<i>Lauhahiipijä (Thymelicus lineola)</i>	1907	12	35	15	7
7.	9.	<i>Angerohopeatäplä (Brenthis ino)</i>	1788	66	35	17	6
8.	11.	<i>Piippopaksupää (Ochlodes sylvanus)</i>	1594	140	36	21	2
9.	10.	<i>Niittyhopeatäplä (Boloria selene)</i>	1422	155	33	18	3
10.	8.	<i>Loistokultasiipi (Lycaena virgaureae)</i>	1187	2	34	11	11
11.	14.	<i>Niittysinisiipi (Polyommatus semiargus)</i>	1037	173	32	17	3
12.	18.	<i>Idänniityperhonen (Coenonympha glycerion)</i>	1031	49	19	8	1
13.	12.	<i>Hopeasinisiipi (Polyommatus amandus)</i>	832	44	30	12	9
14.	17.	<i>Ketohopeatäplä (Argynnis adippe)</i>	738	79	28	16	5
15.	20.	<i>Tummapapurikko (Lasiommata maera)</i>	708	129	30	20	1

Sija		Laji	Yksilö- määrä	Muutos-% 2001-2002*	Linjojen määrä, joilla		
2002	2001				Havaittu	Nousua*	Laskua*
16.	15.	Orvokkihopeatäplä (<i>Argynnis aglaja</i>)	525	45	33	14	5
17.	13.	Kangasperhonen (<i>Callophrys rubi</i>)	510	-2	31	9	13
18.	21.	Auroraperhonen (<i>Anthocharis cardamines</i>)	483	118	34	18	5
19.	16.	Herukkaperhonen (<i>Nymphalis c-album</i>)	473	33	32	14	8
20.	26.	Naurisperhonen (<i>Pieris rapae</i>)	315	86	27	11	9
21.	25.	Virnaperhonen (<i>Leptidea sinapis</i>)	278	52	28	12	7
22.	29.	Hohtosinisiipi (<i>Polyommatus icarus</i>)	268	195	27	14	1
23.	19.	Mustatäplähiipijä (<i>Carterocephalus silvicola</i>)	242	-38	26	5	12
24.	36.	Ratamoverkkoperhonen (<i>Melitaea athalia</i>)	220	266	20	13	2
25.	7.	Metsänokiperhonen (<i>Erebia ligea</i>)	209	-85	24	3	20
26.	36.	Ruskosinisiipi (<i>Aricia eumedon</i>)	205	251	21	13	1
27.	27.	Pihlajaperhonen (<i>Aporia crataegi</i>)	198	48	20	12	6
28.	23.	Pursuhopeatäplä (<i>Boloria euphrosyne</i>)	194	7	19	10	10
29.	22.	Keltaniittyperhonen (<i>Coenonympha pamphilus</i>)	187	57	15	9	2
30.	39.	Pikkuapollo (<i>Parnassius mnemosyne</i>)	157	-	1	-	-
31.	24.	Suruvaippa (<i>Nymphalis antiopa</i>)	156	-15	32	9	12
32.	28.	Lehtosinisiipi (<i>Aricia artaxerxes</i>)	151	3	21	6	4
33.	31.	Kaaliperhonen (<i>Pieris brassicae</i>)	97	7	16	4	9
34.	30.	Amiraali (<i>Vanessa atalanta</i>)	96	20	20	8	6
35.	43.	Ohdakeperhonen (<i>Vanessa cardui</i>)	87	176	25	14	3
36.	34.	Metsäpapurikko (<i>Lasiommata petropolitana</i>)	67	-35	8	3	6
37.	42.	Kangassinisiipi (<i>Plebeius argus</i>)	62	54	16	7	4
38.	33.	Pikkukultasiipi (<i>Lycaena phlaeas</i>)	62	-18	12	5	11
39.	43.	Mansikkakirjosiipi (<i>Pyrgus malvae</i>)	58	167	13	7	4
40.	50.	Suokeltaperhonen (<i>Colias palaeno</i>)	58	538	15	11	1
41.	40.	Ketokultasiipi (<i>Lycaena hippothoe</i>)	54	14	18	7	5
42.	35.	Juolukkasinisiipi (<i>Albulina optilete</i>)	49	-9	18	6	9
43.	41.	Täpläpapurikko (<i>Pararge aegeria</i>)	47	20	10	5	5
43.	48.	Tuominopsasiipi (<i>Satyrium pruni</i>)	47	200	13	5	2
45.	36.	Ketosinisiipi (<i>Plebeius idas</i>)	44	0	8	3	4
46.	55.	Ruostenopsasiipi (<i>Thecla betulae</i>)	33	400	10	5	0
47.	46.	Kirjoverkkoperhonen (<i>Euphydryas maturna</i>)	30	0	8	3	3
48.	47.	Keisarinviitta (<i>Argynnis paphia</i>)	28	-17	6	2	1
49.	32.	Paatsamasinisiipi (<i>Celastrina argiolus</i>)	27	-63	12	3	12
50.	51.	Haapaperhonen (<i>Limenitis populi</i>)	23	163	7	5	2
51.	53.	Rinnehopeatäplä (<i>Argynnis niobe</i>)	11	17	5	2	1
52.	49.	Ritariperhonen (<i>Papilio machaon</i>)	8	-38	2	3	5
52.	45.	Tummaverkkoperhonen (<i>Melitaea diamina</i>)	8	0	6	0	0
54.	53.	Keltatäplähiipijä (<i>Carterocephalus palaemon</i>)	6	-33	3	0	1
55.	58.	Helmihopeatäplä (<i>Issoria lathonia</i>)	5	0	3	1	1
56.	58.	Lehtohopeatäplä (<i>Boloria titania</i>)	2	-	1	-	-
57.	-	Rämehopeatäplä (<i>Boloria eunomia</i>)	1	-	1	1	0
57.	56.	Tummakirjosiipi (<i>Pyrgus alveus</i>)	1	-50	1	0	1
57.	-	Etelänkeltaperhonen (<i>Colias crocea</i>)	1	-	1	1	0
57.	56.	Huhtasinisiipi (<i>Aricia nicias</i>)	1	-50	1	1	2
57.	-	Tamminopsasiipi (<i>Favonius quercus</i>)	1	-	1	1	0
57.	58.	Suonokiperhonen (<i>Erebia embla</i>)	1	0	1	1	1

Taulukko 4.

Muiden päiväaktiivisten suurperhosten (mukaan lukien punatäpläperhoset) 40 runsaimman lajin yhteismäärät kaikilta laskentalinjoilta kesällä 2002. Lisäksi on esitetty, monellako kattavasti lasketulla linjalla laji havaittiin (11 laskentalinjaa, joilta ilmoitettiin vähintään 19 lajia). * = yksilömäärien vuosivertailu perustuu 9 linjaan, joiden laskentateho ja -reitti pysyivät jokseenkin samana vuosina 2001-2002.

Table 4. Summary of recorded other Macrolepidopteran species in summer 2002. Columns from left to right: ranking, species, number of individuals, number of transects with records on the species and change from the previous year.

Sija 2002	Sija 2001	Laji	Yksilöitä	Linjoja (n=11)	Muutos-% 2001-02*
1.	3.	<i>Scotopteryx chenopodiata</i>	1117	11	7
2.	2.	<i>Chiasmia clathrata</i>	943	11	-21
3.	4.	<i>Xanthorhoe montanata</i>	744	11	-15
4.	5.	<i>Ematurga atomaria</i>	711	11	27
5.	7.	<i>Euclidia glyphica</i>	625	10	12
6.	1.	<i>Rheumaptera hastata</i>	587	11	-64
7.	11.	<i>Scopula immorata</i>	203	8	83
8.	9.	<i>Lomaspilis marginata</i>	182	11	-7
9.	16.	<i>Polygogon tentacularius</i>	167	9	138
10.	12.	<i>Siona lineata</i>	165	9	151
11.	10.	<i>Odezia atrata</i>	131	8	-26
12.	17.	<i>Cabera exanthemata</i>	102	11	71
13.	31.	<i>Cryptocala chardinyi</i>	80	7	300
14.	33.	<i>Idaea pallidata</i>	79	8	228
15.	14.	<i>Idaea serpentata</i>	70	9	-15
16.	54.	<i>Perizoma affinitatum</i>	70	2	1300
17.	18.	<i>Epirrhoe alternata</i>	66	9	21
18.	8.	<i>Cabera pusaria</i>	65	10	-63
19.	48.	<i>Rivula sericealis</i>	53	6	717
20.	6.	<i>Rheumaptera subhastata</i>	52	3	-86
21.	20.	<i>Epirrhoe tristata</i>	47	9	39
22.	40.	<i>Scopula immutata</i>	40	7	250
23.	29.	<i>Scopula floslactata</i>	34	8	36
24.	13.	<i>Autographa gamma</i>	29	5	-23
25.	21.	<i>Scopula ternata</i>	29	7	17
26.	23.	<i>Eulithis populata</i>	28	7	-3
27.	27.	<i>Diacrisia sannio</i>	24	7	45
28.	22.	<i>Hypena proboscidalis</i>	22	3	-59
29.	19.	<i>Jodis putata</i>	19	6	-67
30.	46.	<i>Timandra griseata</i>	19	5	138
31.	35.	<i>Hydrelia flammeolaria</i>	17	7	-6
32.	37.	<i>Zygaena viciae</i>	17	2	100
33.	28.	<i>Macaria notata</i>	16	6	-12
34.	25.	<i>Chloroclysta siterata</i>	16	4	-36
35.	36.	<i>Eupithecia satyrata</i>	15	7	-38
36.	15.	<i>Xanthorhoe spadicearia</i>	14	7	140
37.	30.	<i>Rheumaptera undulata</i>	14	7	-30
38.	57.	<i>Euchoeca nebulata</i>	14	6	140
39.	32.	<i>Spargania luctuata</i>	13	5	-29
40.	47.	<i>Aglia tau</i>	12	1	-50
Muut suurperhoset yhteensä			Yksilöitä	Lajeja	
Mittarit, Geometridae			5769	83	
Yökköset, Noctuidae			1037	34	
Siilikehräjät, Arctiidae			42	6	
Muut			48	10	
Kaikki yhteensä:			6896	133	

Linjan sijainti

Varsinais-Suomi

Salo, Tupuri

Paimio, Askala

Sammatti

Turku, Kurala

Uusimaa

Tammisaari, Gullö

Espoo, Söderskog

Espoo, Nuuksio

Vantaa, Västerkulla

Sipoo, Hindsby

Mäntsälä, Ohkola

Lapinjärvi

Satakunta

Hämeenkyrö, Mahnala

Pori, Ahlainen (2 linjaa)

Etelä-Häme

Somero, Häntälä

Tammela, Korteniemi

Urjala, Urjalankylä

Hämeenlinna, Käikälä

Hattula, Tenhola

Lammi, Kivismäki

Hämeenkoski, Hyväneula

Nastola, Mäkelä

Päikäne, Pohjalahti

Tampere, Sorila

Orivesi, Siitama

Orivesi, Uihlerla

Ruovesi, Siikalahti

Etelä-Savo

Joutseno, Korvenkylä

Imatra, Saunasuo

Pohjois-Savo

Leppävirta, Nikkilänmäki

Leppävirta, Konnuslahti

Maaninka, Leppälahti

Pohjois-Karjala

Kaavi, Retunen

Liperi, Kaatamo

Kainuu

Paltamo, Melalahti

Sotkamo, Naapurinvaara

Linjan laskija(t)

Toni Ruokonen

Reijo Myyrä

Juha Korhonen

Reijo Myyrä

Kauri Mikkola

Juha Sormunen

Juha Sormunen,

Petri Kehusmaa

Kai Siivonen

Sami Lindgren

Olli Elo

Juho Paukkunen

Tero Piirainen

Esko Inberg

Reijo Myyrä

Esko Viitanen

Pekka Vantanen

Pekka Lunnikivi,

Martti Raekunnas,

Juha Tyllinen

Eeva-Liisa Alanen,

Janne Heliölä

Jussi Vilen

Jussi Vilen

Juha Sormunen

Risto Martikainen

Tero Piirainen

Janne Heliölä

Toivo Koskinen

Juha Lemström

Kimmo Saarinen,

Juha Jantunen,

Anu Valtonen

Jouni ja Helena

Kumpulainen

Helena ja Katja Rönkä

Kalevi Mäntylä

Ilmari Juutilainen

Ilmari Juutilainen

Ali Karhu

Reima Leinonen

Reima Leinonen

TIEDOTUKSIA

Kokosi: Jari Kaitila

Havaintojen ilmoittaminen

■ Kauden aikana voit ilmoittaa kiinnostaviksi arvioimasi havainnot Seuran internet-sivuilla (www.perhostutkijainseura.fi) ja samalla seurata kesän edistymistä eri puolilla Suomea.

Perinteiset seurantalomakkeet ovat tuloskattavissa internet-sivujen kautta pikapuolin ja niitä saa myös pyytämällä Seuran toimistolta kotiin postitettuna.

Päiväperhosseurannan lomake sekä yksittäishavaintojen ilmoituslomake ovat säilyneet entisellään. Sen sijaan mikro- ja makrolep-lomakkeet uudistetaan niin, että niistä löytyvät kaikki tähän mennessä Suomesta ilmoitetut lajit. Systematiikka perustuu uusimpaan Suomen perhosten luetteloon (Kullberg et al. 2002). Uudet lajit ovat aiheuttaneet myös "tilaongelman" ja varsinkin mikrojen nykyistä lajimäärää ei enää ole järkevää ahtaa yhdelle paperille. Siksi myös lomakkeiden ulkoasua joudutaan hieman muuttamaan.

Lajikohtaiset keräilyrajoitukset ja suositukset vuodelle 2003

■ Edeltävien vuosien käytännön mukaan suojeletoimikunta on harkinnut tarvetta rajoittaa muutamien lajien keräilyä myös tulevina kesinä. Tämä tapahtuu Seuran antaman vapaaehtoisen, jäseniä sitovan suosituksen kautta. Seuran hallitus on 9.4.2003 kokouksessaan hyväksynyt seuraavan suosituksen:

Tiukimmat rajoitukset on kohdennettu seuraaviin uhanalaisiin lajeihin:

Luhtakultasiipi *Lycaena helle*
Pikkusiniisiipi *Cupido minimus*

Näistä lajeista voi tallentaa tunnetuilta esiintymiltä kaksi koirasyksilöä ja yhden naarasyksilön. Tallennettujen yksilöiden (max 3 yksilöä) tulee edustaa enintään 10% havaituista yksilöistä. Poikkeuksena ovat luhtakultasiiven esiintymät Etelä-Suomessa, joista yksilöitä ei ole syytä tallentaa. Kaikki tallennetut ja havaitut yksilöt tulee ilmoittaa tarkasti Seuran toimistoon.

Useiden muiden laajalti tunnetuilla mutta suppeilla paikoilla esiintyvien lajien kohdalla aikuisia yksilöitä tulee tallentaa tai kehitysasteita kerätä vain rajoitetusti. Näiden lajien keräämisessä tulisi suosia muun muassa. Näiden lajien kerääminen myös vaihtoon on kiellettyä ja niitä ei muutenkaan pidä tallentaa kuin muutamia yksilöitä kerrallaan. Tällaisia erityisen uhanalaisiksi luokiteltuja lajeja ovat esimerkiksi:

Apilakirjokääriäinen *Capricornia boisduvaliana*
Kallioissulkaperhonen *Oidaematophorus rogenhoferi*
Koukerokoisa *Diasemia reticularis*
Surukirjokoisa *Pyrausta cingulatus*
Virnasiniisiipi *Glaucopsyche alexis*
Ketosiilikäs *Hyphoraia aulica*
Malikaapuyökkönen *Cucullia absinthii*
Loistokaapuyökkönen *Cucullia argentea*

Täpläverkkoperhosen (*Melitaea cinxia*) rauhoitussuositusta lievennetään vuodelle 2002 siten, että lajin pyydystäminen on sallittua Kumlingen kuntaan kuuluvilla saarilla paitsi Seglingessä. Lisäksi lajin tallentaminen on sallittua myös Vårdön, Husön, Brändön ja Kökarin kunnissa, missä lajin ei tiedetä nykyisin elävän.

Kukin keräilijä saa tallettaa yhden koirasyksilön vuoden 2002 aikana ja pyydystetyistä yksilöistä tulee ilmoittaa mahdollisimman tarkat löytöpaikkatiedot Marko Niemiselle (sähköposti: marko.niemi@helsinki.fi; puh. 0400-628328). Useimmissa muissa osissa Ahvenanmaata on erilaisia kokeellisia ja havainnointiin perustuvia tutkimuksia käynnissä ja Kumlingenkin kannan kehitystä seurataan edelleen.

Hierakkalehtimittarin (*Scopula corivalaria*) tallentamiseen oikeuttava poikkeuslupa on päättynyt. Uusi lupa haetaan vuosiksi 2003-2005 Kaakkois-Suomen ja Uudenmaan alueille. Luvasta tiedotetaan Batriassa 3/03.

Eettisistä syistä asetetut etuoikeudet, jotka koskivat häiveperhosen (*Apatura iris*)

Dragsfjärdin esiintymää ja jalavakelta-yökkösen (*Xanthia gilvago*) Turun esiintymää on päätetty purkaa ja ne eivät enää ole voimassa.

Eettisen toimikunnan tiedotuksia

Ei etuoikeusalueita vuonna 2003

Keräilyohjeistoon perustuva ns. etuoikeusalue *Xanthia gilvagon* osalta Turussa poistuu. Jo viime vuonna poistuivat viimeisetkin *Apatura iris*istä koskevat etuoikeusalueet. Kesällä 2003 ei siten ole mitään keräämiseen liittyviä etuoikeusalueita voimassa.

Eettinen toimikunta korostaa kuitenkin sitä, että harrastus- ja keräilykäyttäytymistä seurataan koko ajan ja mikäli havaitaan häiritsevää tai muutoin seuran ohjeistojen vastaista toimintaa tähän tullaan puuttamaan tarvittaessa nopeastikin.

Välttääkää "ryntäilyä" ja "parveilua" suppeilla alueilla jos etsitte jotain paikallisesti esiintyvää "hyvää" lajia, koska tällainen väistämättä herättää kielteisiä reaktioita paikallisissa ihmisissä tai pahimmassa tapauksessa julkisuudessa. Malttia ja järkeä siis päässä kun liikutte maastossa.

Keräilyeettiset ohjeet

Perhosten tutkimista ja keräämistä ohjataan Suomen Perhostutkijain Seuran eettisillä ohjeilla. Ohjeet ovat olleet voimassa jo useita vuosia ja ne ovat osoittautuneet erittäin hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi. Ne antavat perustiedot siitä, mikä perhosharrastuksessa on ns. "kupletin juoni". Ohjeet kuvaavat sekä harrastuksen yleisiä lähtökohtia, että antavat konkreettisia esimerkkejä siitä mikä on sallittua ja suositeltavaa, mikä taas vältettävää ja ehdottomasti kiellettyä.

Voimme olla ylpeitä siitä, että tämä ohjeisto on laadultaan kattavin ja konkreettisin mitä missään on käytössä, sekä siitä että ohjeistoa todella noudatetaan hyvin.

Ohjeet on julkaistu Baptriassa 2/1999 ja ne jotka ovat liittyneet seuraan tämän jälkeen ovat saaneet ohjeiston uuden jäsenen ns. alkupaketin mukana. Ohjeiston löydät myös seuran nettisivuilta.

Mikäli haluat eettisiä ohjeita koskien lisätietoa tai tulkintaa ota aina tarvittaessa

yhteys esimerkiksi eettisen toimikunnan jäseniin (puheenjohtaja Vesa Lepistö) tai toiminnanohjaaja Jari Kaitilaan. Heidän yhteystietonsa Baptrian sisäkannessa.

Varkauksien ja ilkivallan torjunta

Viime kesä osoitti, että valo- ja syöttörysiin kohdistuu edelleen varsin paljon varkaus- ja ilkivaltatapauksia. Nämä näyttävät keskittyvän tietyille alueille, eli lounaiselle ja eteläiselle rannikkoalueelle Paraisilta Virolahdelle. Hajatapauksia on ollut myös sisämaassa.

Valitettavasti näyttää myös siltä, että osa tapauksista ei selity "huumehörhöjen" tai satunnaisten ohikulkijoiden aiheuttamina, vaan monissa tapauksissa asialla on aivan ilmeisesti ollut "alan tekijä", eli joku kieroutunut ja edesvastuuton perhosharastaja. Tähän liittyy vahvasti se, että kiistatonta näyttöä on paitsi laitevarkauksista myös rysäpurkkien sisällön penkomisesta ja koko materiaalin häviämisestä.

Pyydämmekin taas kerran, että ilmoittatte mahdollisimman nopeasti kaikista havaitsemistanne varkaus- ja ilkivaltatapauksista joko eettisen toimikunnan puheenjohtajalle tai jäsenille tai toimistoon toiminnanohjaajalle. On erittäin tärkeää, että kaikki tapaukset saadaan näkyville siinä vaiheessa kun "jäljet ovat vielä lämpimiä".

Eettinen toimikunta toteuttaa eri keinoin koko ajan tehostettua rysävalvontaa eri alueille Suomessa.

Jos jollakin alueella on useiden harrastajien pyydyksiä sopikaa keskenämme miten voisitte valvoa tai pitää silmällä myös toisten pyydyksiä. Kiinnittäkää huomiota outoihin alueella liikuskelijoihin ja merkitkää muistiin ajankohdat ja tuntomerkit.

Perusohjeina ilkivallan vähentämiseksi ovat seuraavat neuvot :

- Vältä pyydysten sijoittamista alueelle, jossa häirinnän ja ilkivallan mahdollisuus on suuri, kuten tiheästi asutut alueet tai ulkoalueet, joilla liikkuu paljon ihmisiä

- Vältä pyydysten sijoittamista suppeille ja suosituille alueille. Pyydykseskittymät vetävät puoleensa myös perhosvarkaita

- Vältä pyydysten asettamista ja sijoittelua maastoon, niin että ne ovat helposti havaittavissa tai kiinnittävät huomiota, erityisesti riskialueilla

- Merkitse arvokkaat laitteet ja välineet näkyvällä tai piilotetulla tunnisteella, niin että kähvelletyt laitteet voidaan jälkikäteen tunnistaa

- Sovi aina pyydysten sijoittamisesta

maanomistajan kanssa, hanki lupa (ehdoton vaatimus !)

- Kiinnitä aina pyydyksiin yhteystietosi, josta myös käy ilmi pyydyksen tarkoitus. Seuralta on saatavissa muoviin laminoituja yhteystietokortteja. Informoi myös lähialueen ihmisiä ja paikallisia asukkaita siitä mitä teet ja mitä pyydykset ovat. Paikalliset voivat myös pitää silmällä jos jotain epäilyttävää tapahtuu.

Muista myös, että luonnonsuojelualueilla tai vastaavilla keräily ja pyydysten käyttö on kiellettyä. Poikkeuslupia on kuitenkin monille alueille mahdollista saada, kun vain teet perustellun tutkimussuunnitelman. Myös suojelualueiden lähiympäristössä on syytä noudattaa erityistä tarkkuutta niin pyydysten asettamisessa kuin yhteystietojen ilmoittamisen suhteen, koska alueiden rajaukset eivät läheskään aina ole maastossa merkittyinä ja ulkopuoliset liikkujat kiinnittävät näillä alueilla pyydyksiin erityistä huomiota.

Perhosretki Merenkurkun saaristoon

■ Pohjanmaan perhoskerho järjestää viikonloppuretken 18.-20.7.2003 Merenkurkun saaristoon. Retken tukikohtana toimii Mustasaaren Raippaluodossa sijaitseva Sommarön entinen vartiomaja, jossa on sähkö, suihku ja vuodetilat 10 hengelle. Mikäli halukkaita on riittävästi, voidaan tukikohdassa järjestää myös ruokailu. Esimerkiksi aamupala ja päivällinen maksaisivat 13 e/henki ja päivä. Sääsuhteiden salliessa järjestetään veneretki Valassaarille kokonaishintaan 200 e.

Raippaluoto on Merenkurkun saariston suurin saari, josta on tieyhteys läheiseen Björkön saareen. Raippaluotoon pääsee mantereelta Suomen pisintä siltaa pitkin. Ajokartta ja opastus Sommarön tukikohtaan lähetetään kaikille ilmoittautuneille. Raippaluoto-Björkö on tyypillistä sisäsaaristoa, jossa vallitsevina ovat kuusivaltaiset metsät. Kyliin keskittyneet viljelykset ovat pienialaisia. Erilaisten elinympäristöjen kirjo on kuitenkin suuri. Rannoilla on siellä täällä laakeita rantaniittyjä, jotka usein rajoittuvat reheviin lehtoihin. Raippaluodon luoteiskärki muistuttaa jo ulkosaaristoa laajoine kivisine kanervanummineen. Pienialaisia soita on siellä täällä. Merenkurkun saaristolle tyypillisiä perhosia

ovat mm. *Stigmella glutinosae*, *Scardia boletella*, *Argyresthia dilectella*, *Orthotaelia sparganella*, *Elachista maculicerusella*, *Coleophora violacea*, *Coleophora adjunctella*, *Coleophora atriplicis*, *Scythris noricella*, *Limnaecia phragmitella*, *Monochroa lucidella*, *Gelechia hippophaella*, *Scrobipalpa stangei*, *Caryocolum viscariellum*, *Gynnidomorpha vectisana*, *Aethes triangulana*, *Aethes rutilana*, *Aethes feniciana*, *Bactra furfurana*, *Hedya dimidiana*, *Celypha rosaceana*, *Grapholita orobana*, *Pammene gallicana*, *Pempelia palumbella*, *Nyctegretis lineana*, *Schoenobius gigantellus*, *Donacaula mucronella*, *Evergestis aenealis*, *Udea olivalis*, *Argynnis niobe*, *Drepana curvatula*, *Thera cognata*, *Venusia cambrica*, *Eupithecia goossensata*, *Eupithecia innotata*, *Acasis appensata*, *Ennomos alniarius*, *Trichosea ludifica* (??), *Simyra albovenosa*, *Chilodes maritimus*, *Proxenus lepigone*, *Apamea ophiogramma*, *Eremobina pabulatricula*, *Chortodes extremus*, *Chortodes elymi*, *Hadena capsincola*, *Hadena confusa*, *Standfussiana lucerneae*, *Eugnorisma depunctum*, *Actebia praecox* ja *Euxoa cursoria*.

Valassaaret sijaitsevat Raippaluodon luoteispuolella ja sieltä on Ruotsin uloimille saarille matkaa vain parikymmentä kilometriä. Pääsaaren pohjoispäässä on merivartioasema ja lintuasema, eteläpäässä majakka. Näiden välillä on polku. Valassaaret ovat tyypillistä ulkosaaristoa: laajoja kanervanummiä ja osittain matalaa lehtimetsää. Perhosia ei ole Valassaarilla juuri tutkittu, joten moni mielenkiintoinen laji voi odottaa löytäjänsä. Saaret ovat luonnonsuojelualueita ja saarille pääsy sekä havainnointi vaativat luvan.

Ilmoittautumisia vastaanotetaan 30.6.2003 saakka Suomen Perhostutkijain Seuran toimistossa, puh. 09-477 2310 tai sähköpostilla jari.kaitila@perhostutkijainseura.fi. Koska vartioutuvan majoituskapasiteetti on rajallinen, voidaan vuodemajoitus varata vain noin 10 ensiksi ilmoittautuneelle. Lattialta löytyy kyllä lisätilaa. Ilmoittautumisen yhteydessä on mainittava, haluaako lähteä Valassaaren retkelle, koska Valassaaret ovat luonnonsuojelualueita ja sinne joudutaan hakemaan tutkimuslupa ympäristöviranomaisilta. Samalla on ilmoitettava, haluaako järjestettyä ruokailua vai tyytykö omiin eväisiin.

Lisätietoja retkestä antavat Seppo Kontio-kari, puh. 08-312 8930 tai 040-725 5272 ja Jouni Rinta-Keturi, puh. 08-363 2231 tai 040-830 4229

Lähetä tietosi virnasinisiivestä (*Glaucopsyche alexis*)!

■ Baptriassa on aikaisemmin esitelty uhanalaiseksi luokiteltujen pikkusiniivien ja luhtakultasiivien esiintymishistoriaa, taantumista ja tulevaisuudennäkymiä Suomessa (Kaila, L. & Wettenhovi, J. 1995: Pikkusiniivi *Cupido minimus* häviämässä Suomesta. *Baptria* 20:189-193, Wettenhovi, J. & Kaila, L. 1998: Luhtakultasiivi *Lycaena helle* kuilun partaalla Suomessa? *Baptria* 23:157-162). Nyt sarjaan on valmisteilla samanlainen katsaus virnasinisiivestä (*Glaucopsyche alexis*), joka nykyisin näyttäisi elävän lähinnä neljällä alueella Suomessa. Paraisten, Tampereen, Sysmän ja Joutsenon seutujen ulkopuolelta on viime vuosilta kertynyt pääasiassa yksittäisiä havaintoja.

Tekijät ovat tähän mennessä koonneet museokokoelmista, arkistoista, seurannoista ja muistakin lähteistä noin 1 100 virnasinisiivipyksilön tiedot. Lisätietoja kuitenkin tarvitaan. Varsinkin vanhemmat, ennen vuotta 1990 tehdyt virnasinisiivihavainnot olisivat tärkeitä. Tuoreimmatkin havainnot kannattaa toki lähettää, vaikka viimeisten kymmenen

Virnasinisiivien elinympäristöä Sysmässä.

Kuva: Jere Salminen

vuoden osalta havainnot ovat jo varsin kattavat.

Pyydämme, että kaikki jäsenet lähettäisivät muistiinpanoistaan tai kokoelmansa virnasinisiivipyksilöistä seuraavat tiedot: 1) Maakunta, 2) Kunta, 3) Kylä, 4) Koordinaatit (10x10 km), 5) Havaintoaika, 6) Yksilömäärä, 7) Kerääjä tai havaitsija). Kokoelmayksilöiden osalta olisi hyvä mainita, kenen kokoelmassa yksilö on.

Tiedot voi toimittaa sähköpostitse maininnalla "alexis-tutkimus" tekijöille tai SPS:n toimistolle:

Jorma Wettenhovi: j.wettenhovi@kolumbus.fi

Kimmo Saarinen: all.env@inst.inet.fi
SPS:n toimisto: jari.kaitila@perhostukijainseura.fi

Havaintoja voi lähettää myös postitse osoitteeseen: Suomen Perhostukijain Seura ry, Mannerheimintie 146, 00270 Helsinki.

Kimmo Saarinen ja
Jorma Wettenhovi

Toukkien etsintä ja preparointi

■ Sipoon Perhostukijat järjestää 16.-17. elokuuta 2003 viikonlopputapahtuman ja kurssin, jonka teemana on perhostoukkien etsintä maastossa, sekä niiden preparointi ns. pakastekuivausmenetelmällä.

Tapahtumapaikkana on eteläinen Sipoo. Koska teemasta johtuen ei välttämättä tarvita hyvää "lentosäätä" ei erityisiä säävarauksia tarvita.

Mikäli olet kiinnostunut aiheesta ota yhteys Sipoon Perhostukijoiden puheenjohtajaan Vesa Lepistöön, puhelin kotiin 09-

Loistokaapuyökkösen (*Cucullia argentea*) toukka ketomarunalla. Kuva: Kimmo Silvonen

272 8778 tai 0400-967 104 tai myös sähköpostitse vesa.lepisto@rastor.fi (ei heinäkuun aikana).

Tarkka ohjelma selviää toukokuun aikana, mutta toisena päivänä keskitytään toukkien etsintään ja toisena preparointiin. Preparointikouluttajana toimii Anders Albrecht.

Jos tarvitset yömajoitusta, niin tämä järjestyy puheenjohtajan välityksellä.

Tilaisuus on maksuton, mutta matkakulusi maksat itse. Tilaisuus on avoin kaikille SPS:n jäsenille ja niiden harrastuskavereille.

Erinomaisen suositeltava tilaisuus aloitteleville ja nuorille harrastajille päästä jyvälle toukkajutuista!

Tervetuloa ja ottakaa yhteyttä!

Vesa Lepistö
Sipoon Perhostukijat

Vinkkejä isoraanumittarin (*Epirrhoe tartuensis*) ja silkkiraanumittarin (*Epirrhoe rivata*) etsimiseen ja tunnistamiseen

Isoraanumittarista (*Epirrhoe tartuensis*) ja silkkiraanumittarista (*Epirrhoe rivata*) tunnetaan edelleen vähän havaintoja Suomesta. Kuitenkin aivan viime vuosina molempia lajeja on tavattu aiempaa enemmän ja laajemmin. Näiden uusien havaintojen perustella näyttää hyvin ilmeiseltä, että kummallakin lajilla olisi tällä hetkellä kotimaisia kantoja eteläisessä Suomessa.

Iso- ja silkkiraanumittarit eivät ole mitenkään itsestäänselvän helppoja tunnistettavia. Varsinkin isoraanumittari on helppo määrittää yleiseksi harmoraanumittariksi (*Epirrhoe alternata*), silkkiraanumittarin taas sotkee helpoimmin yksikulmamittariin (*Euphyia unangulata*). Siksi ”lyhyt pika-kurssi” lajien etsimisessä ja tunnistamisessa saattaa olla monelle lajien etsimisestä kiinnostuneelle hyödyksi. Lisäksi tietysti kannattaa tutustua lajeista aiemmin julkaistuihin artikkeleihin.

Isoraanumittari (*Epirrhoe tartuensis*)

Tunnistaminen

Isoraanumittari muistuttaa hyvin paljon yleistä harmoraanumittaria (*Epirrhoe alternata*), jonkin verran myös synkkäraanumittaria (*Epirrhoe tristata*). Nimestään huolimatta isoraanumittarin koko ei ole eri-

Kuvat: Jari Flinck

Epirrhoe tartuensis

Keskipilkku suuri, keskivarjon kohdalla (katso alapuoli).

Keskipilkku suuri.

Kolme voimakasta nuolitäplää.

Takaruumiin pohjaväri vaalea. Pisterivit erottuvat kontrastisesti.

Epirrhoe alternata

Keskisarake tummempi kuin siiven ulkoreunus.

Keskipiste pieni

Epirrhoe tristata

Siipien tummat kuviot mustahtavat

Keskipilkku ja sitä ympäröivä valkea alue muodostavat ”silmän”:

Aaltoviiva katkonainen ja epäselvä (vertaa muihin).

Epirrhoe rivata

Sisempi poikkijuova selvästi vaalea ja suorahko.

Poikkijuova tasaleveä, silkin valkea.

Suurehko keskipilkku.

Takasiiven poikkijuova keskeltä leveimmillään.

Euphyia unangulata

Keskisarakkeen sisäreuna selvästi pyörästynyt.

keskisarakkeessa selvä hammas.

Keskipiste heikko.

tyisen hyvä tuntomerkki, vaikka keskimäärin se onkin näistä kolmesta suurikoisoin. Parempia tuntomerkkejä löytyy siivistä ja takaruumiista:

Siivet: Isoraanumittarilla sekä etu- että takasiiven keskipiste ovat suuria ja erottuvat selvästi. Etusiiven keskipilkku on keskivarjon kohdalla. Takasiivessä valkea poikkiviiru on leveä ja sen sisäpuolella

erottuu usein selvästi 3 mustaa nuolitäplää. Etusiiven keskisarake ei ole ulkoreunaa tummempi vaan usein jopa tätä vaaleampi. Harmoraanumittarilla takasiiven keskistäplä on usein pieni ja melko huomaamaton, etusiiven keskipilkku keskivarjon sisäpuolella ja sen keskisarake tummempi kuin ulkoreuna. Synkkäraanumittarin tummat kuviot ovat mustahtavat. Erityisesti

tämän huomaa takasiivessä, jonka ulkoreuna on tumma ja valkea aaltojuova vailtainen.

Takaruumis: Isoraanumittarilla takaruumis on valkeahkon harmahtava ja sen pisterivit erottuvat hyvin kontrastisesti. Harmoraanumittarilla ja synkkäraanumittarilla takaruumiin pohjavärit ovat selvästi tummemmat eivätkä pisterivit erotu läheskään yhtä kontrastisina.

Etsiminen

Lajin erittäin hyvä elinympäristö Kaakkois-Virossa on kahden hiekkaharjanteen välissä kulkevan puron tai pikkujoen soistunut, rahkasammal pohjainen reuna. Alueen leveys on 50 metriä. Runsaina kasvavia kasveja ovat mm. kurjenjalka (*Potentilla palustris*) ja matarat (*Galium*), joka on isoraanumittarin toukan ravintokasvi. Puolassa lajin elinympäristö oli umpeenkasvanut järvi. Harvan ruoikon seassa kasvillisuudesta löytyivät runsaina mm. kurjenjalka ja matara.

Isoraanumittarin lento alkaa Virossa aikaisina vuosina Juhannukselta ja jatkuu selvästi heinäkuulle, myöhäisinä vuosina lento alkaa vastaa heinäkuussa. Samassa elinympäristössä esiintyvistä perhoslajeista *Scopula corrivalaria*, *Scopula immutata*, *Orthonama vittata* aloittavan lentonsa noin viikkoa aiemmin, mutta suurelta osin lajien lentoaika menee päällekkäin. Kaksisukupolvisen harmoraanumittarin (*Epirrhoe alternata*) päämassat lentävät ennen ja jälkeen isoraanumittarin lentoaikaa, mutta riittää näitä sukupolvien väliin liukuvia harmoraanumittariyksilöitä tähänkin jaksoon.

Isoraanumittari parveilee auringon laskeutumisessa hyvin samaan aikaan (tai mahdollisesti aavistuksen aiemmin?) kuin yleinen harmoraanumittari (*Epirrhoe alternata*). Mitä kylmempi ilta sitä aikaisemmaksi parveilu ajoittuu. Lämpiminä iltoina parveilu jatkuu alkuyöhön ja tällöin isoraanumittari tulee myös valolle.

Yleislevinneisyydeltään itäisenä lajina isoraanumittaria kannattaa etsiä paitsi rannikon tuntumasta (A...EK) myös sisämaan itäosista. En pitäisi lajin löytymistä esim. Etelä-Savosta tai Pohjois-Karjalasta erityisen yllättävänä asiana. ▶

Silkkiraanumittari (*Epirrhoe rivata*)

Tunnistaminen

Silkkiraanumittari on sotkettavissa helpoimmin yksikulmamittarin (*Euphyia unangulata*) suurikokoisiin, myöhään lentäviin yksilöihin sekä suurikokoisiin harmoraanumittarin (*Epirrhoe alternata*) yksilöihin.

Yksikulmamittarista (*Euphyia unangulata*) silkkiraanumittarin tunnistaa seuraavasti: Etusiiven valkea poikkijuova on kutakuinkin tasaleveä ja keskisarekkeen ulkoreunassa ei ole yksikulmamittarille luonteenomaista, voimakasta hammasta. Etusiivessä keskisarekkeen sisäpuolella poikkijuova selvästi vaalea ja suorahko, kun se yksikulmamittarilla on pyöreähkö. Silkkiraanumittarin takasiivessä on selvä ja voimakas keskipilkku.

Harmoraanumittariin (*Epirrhoe alternata*) verrattuna silkkiraanumittarin valkeat kuviot ovat todella silkisen valkeat ja leveät. Silkkiraanumittarin takasiiven valkea poikkijuova on keskiosasta muita osia leveämpi, etusiiven valkeassa poikkijuovassa ei ole keskellä jakoviivaa.

Etsiminen

Lajin tapaa useimmiten rehevistä, kosteapohjaisista lehdosta ja niiden reunustoista. Varsinaisissa kosteikoissa tai muissa avoimemmissa paikoissa laji ei kokeumustemme mukaan viihdy.

Lajin vuotuinen lentoaika on sama tai aavistuksen myöhäisempi kuin isoraanumittarilla (kts. edellä).

Silkkiraanumittari tulee lämpiminä iltoina alkuyöstä valolle. Vuorokautinen päälento ajoittunee hyvin samanaikaisesti harmoraanumittarin kanssa, mutta koska lajin elinympäristö on metsäisempi, hämärissä lentäviä yksilöitä on vaikea havaita. (Otsalampun avulla hämärissä haavien havaittavuus voisi olla parempi!) Päivällä aikuiset lähtevät häirittyinä sukulaistensa tavoin herkästi lentoon.

Kirjallisuus:

- Hublin, C. (1988)/ *Epirrhoe tartuensis* (Möls, 1965) - kotimainen laji? *Baptria* 13:49-51.
- Kaila, L. (1990)/ *Epirrhoe rivata* (Hb.) ja *Eupithecia cauchiata* (Dup.) Suomesta (Lepidoptera, Geometridae). *Baptria* 15:1-7.
- Mikkola, K., Jalas, I. & Peltonen, O. (1985)/ Suomen perhoset. Mittarit 1. 260 s. Tampereen Kirjapaino Oy Tamprint, Tampere.
- Möls, T. (1965)/ Eine neue Spannerart - *Epirrhoe tartuensis* sp. n. (Lep. Geometridae). *Ann. Ent. Fenn.* 31: 46-52.
- Pakkanen, Pertti (30.5.2003)/ Suomen raanumittarit. - Internet-sivu, päivitetty 29.5.2003. www.dlc.fi/~peterpa/lepi/epirrhoe/epirrhoe.htm.
- Somerma, P. (1997)/ Suomen uhanalaiset perhoset. 336 s. Viestipaino Oy, Tampere.

www.dlc.fi/~peterpa/lepi/epirrhoe/epirrhoe.htm.

Loppumuistutus:

Useilla raanumittarilajeilla lajinsisäinen vaihtelu on suurta. Vaihtelu ei ole yleisen harmoraanumittarin (*E. alternata*) yksinoikeus, myös isoraanumittari (*E. tartuensis*) näyttää vaihtelevan yhtä paljon. Silkki-

raanumittarilla (*E. rivata*) vaihtelua näyttäisi olevan vähemmän. SIKSI LAJIMÄÄRITYKSESSÄ KANNATTAA AINA KATSOA USEITA ERI TUNTOMERKKEJÄ. YHDEN TUNTOMERKIN KÄYTTÖ JOHTAA HELPOSTI HARHAAN.

Jari Kaitila & Pertti Pakkanen

English summary:

Both species, *Epirrhoe tartuensis* and *E. rivata*, are still rare and poorly known species in Finland. At now both of them however seem to have resident populations in southern part of Finland.

For both species some hints of determination by habitus is given as well as information of the habitats and behaviour of the adults compared to close relatives. Among details new observations are the light colouring of abdomen and situation of the middle spot just on the middle shadow in *tartuensis*.

Millainen on hyvä pyydys?

Todennäköisesti valtaosa käyttämistämme valopyydysistä on edelleen ns. ”Jalas-mallia”. ”Jalaksesta” on tehty monia erilaisia sovellutuksia ja myös täysin toisentyypiset pyydysmallit (esim. maarysä tai malli ”Lindt”) ovat viime vuosina myös yleistyneet. Kirjoja lisäävät erilaiset lamppu- ja putkimallit.

Vastaavalla tavalla kehitystä on tapahtunut syöttipyydysten osalta. Lisäksi löytyy feromoni-, ”Malaise”- ym. rysiä, joihin kaikkiin liittyy omat niksinsä.

Toimituksessa päätimme koota yhteenvedon erityyppisistä pyydysistä ja ylipäättänsä niihin liittyvistä ratkaisuista (esim. pyydysastia). Jos sinulla on omasta mielestäsi fiksu pyydysmalli tai jokin sen sovellutus, niin ota pyydysastasi (mielellään maastossa) valokuva tai pari, jossa pyydysen parhaat ominaisuudet tulevat esiin. Tee myös lyhyt selvitys, miksi ks. malli on hyvä!

Toimituksen arvion pohjalta parhaan idean (myös valokuva) lähettäjä palkitaan 50 euron lah-

Erilaiset putkisovellukset ovat muuttaneet Jalas-rysään ilmettä.

jakortilla Seuran tarvikeväilykseen. Toinen samansuuruinen lahjakortti arvotaan kaikkien ehdotuksen lähettäjien kesken.

Lähetä ehdotuksesi Seuran toi-

mistoon (toimisto@perhostutkijainseura.fi tai postitse Mannerheimintie 146, 00270 Hki). Valokuvat palautetaan vain erikseen pyydettyäessä.

Päätoimittaja asentaa Jalas-rysää toimintakuntoon Sipoon takamailla.

Baptria 2/2003

- s.4 Huomionarvoiset pikkuperhoshavainnot 2000
- s.17 Kultaa vai kimallusta
- s.18 Maatalousympäristön päiväperhosseurannan vuoden 2002 tulokset
- s.25 Tiedotuksia
- s.28 Vinkkejä isoraanumittarin (*Epirrhoe tartuensis*) ja silkkiraanumittarin (*Epirrhoe rivata*) etsimiseen ja tunnistamiseen
- s.31 Rysän pohjalta